

DE OORLOG, 2 december 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27896.]

[Woensdag 2 December 1914]

Inhoudsopgave 2 december 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27896.]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	2
Duitsch legerbericht.	2
Fransche berichten.	2
De strijd aan de Yser hervat.	2
Nieuwe gevechten in België.	3
In België en Frankrijk.	3
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	3
De Tsaar naar het front.	3
Duitsch legerbericht.	3
De Duitsche keizer.	3
Een episode.	3
Oostenrijksch legerbericht.	3
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	3
In Servië.	3
TURKIJE.	4
Officieele mededeeling.	4
BELGIË.	4
Het historische raadszitting over de Antwerpsche oorlogsschatting.	4
DUITSCHLAND.	5
België en Engeland voor den oorlog.	5
Een toespraak van den Rijkskanselier.	6
OOSTENRIJK.	6
Aartshertog Karl Franz Joseph.	6
Het Oostenrijksche leger.	6
RUSLAND.	6
Aviatiek.	6
Gebrek aan katoen.	6
BULGARIJE.	7
Het Bulgaarsche leger.	7
De zending der gebroeders Buxton.	7
Nederland en de oorlog.	7
Het leeningsplan.	7
Radio-telegrafische seinen.	7
Personenvervoer Roosendaal-Antwerpen.	7
Collecte Haagsch Steuncomité.	7
Lectuur en gezelschapsspelen voor militairen.	7
Hulp gevraagd.	8
Waardeering uit het buitenland.	8
Vergadering verboden.	8
De opbrengst van "Vluchtelingendag".	8
De economische toestand in Zuid-Afrika.	8
Documenten voor de economische crisis.	8
Uit België.	10
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27896]	10
DE OORLOG	10
De algemeene toestand.	10
Op het Westelijk oorlogstooneel.	11
Fransch communiqué.	11
Terug van ziekenverlof.	11
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	12
De strijd bij Lodz.	12
Russische berichten.	12
BELGIË.	13
Typhus.	13
De verwoesting van Leuven.	13
De Belgische koning te velde.	14
DUITSCHLAND.	15
De reorganisatie der industrie.	15

Vervoer van gewonden.	17
De bom die verkeerd barstte.	17
ENGELAND.	18
Koning George in Frankrijk.	18
In Somaliland.	19
Engelsche mededeelingen.	19
Minister Churchill.	19
TURKIJE.	20
Russische berichten.	20
De strijd aan de Russische grens.	20
ZUID-AFRIKA.	20
Generaal Botha naar het front.	20
OOSTENRIJK-HONGARIJE.	20
Behandeling van de leden der Fransche kolonie.	20
RECHTZAKEN.	20
Beleediging van den Duitschen Keizer.	20
Verboden uitvoer.	21
Duitsche officieren van gezondheid door den Parijschen Krijgsraad veroordeeld. .	21
BINNENLAND.	23
Tegenspraak.	23
BELGIË.	23
Aan de Belgische grens.	23
ZWEDEN.	23
Voor de Belgen.	23
ENGELAND.	24
Engeland en Egypte.	24
SERVIË.	24
De toestand in Servië.	24
ITALIË.	24
De toestand in Tripolis.	24
OOSTENRIJK-HONGARIJE.	24
Levensmiddelen en ziekte.	24
FRANKRIJK.	24
De oorzaken van den oorlog.	24

5

Editie van 2 uur.

DE OORLOG

10 **Nieuwe gevechten in België. - België en Engeland voor den oorlog. - De Tsaar naar het front.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Duitsch legerbericht.

15 BERLIJN, 1 Dec. (W. B.) Officieel wordt uit het groote hoofdkwartier gemeld: van het westelijk oorlogstooneel is geen nieuws te melden.

Fransche berichten.

20 Mededeelingen van het Fransche Gezantschap te 's-Gravenhage:
 Generaal Liautey, onze Resident-Generaal in Marokko, deed der Regeering der republiek weten dat de toestand in het ?fijsnsche keizerrijk uitnemend was zoowel economisch als uit militair oogpunt, de houding der bevolkingen ten onzen opzicht neemt iederen dag een sterker karakter van vertrouwen en toewijding aan. De beweringen die het tegendeel beoogen, die door de agentschappen in de vijandelijke landen verspreid worden, met name den ernst van den toestand en over ?ten, die op de kust zelve zouden
 25 gevoerd worden naar aanleiding van de verdere inlijving der inboorlingen, zijn beslist onjuist.

30 Het gezantschap deelt mede, ten behoeve van hen die zich naar Nice en naar "Côte d'Azur" zouden willen begeven, dat de verkeerswegen en de middelen om er heen te begeven hersteld zijn en anderzijds, het leven er is zooals het altijd was, met andere woorden dat de bezoekers van de "Côte d'Azur" er verzekerd van kunnen zijn daar een weldadige ?te te midden der bloemen en onder zon te vinden.

De strijd aan de Yser hervat.

35 De oorlogscorrespondent M. van "De [Tijd?]" seint heden aan zijn blad het volgende: De strijd aan de Yser is hedenochtend in groote hevigheid hervat. De Britsche ? neemt deel aan het gevecht en bombardeert weer de Belgische kust".

Nieuwe gevechten in België.

40 Een onzer correspondenten seint uit ?: Het kanongebulder heeft den geheelen dag
aangehouden; zelfs nu, in den avond, hoort men nog in de verte het gerommel.
Afgaande op de richting, van waar het tot ons komt, mag aangenomen worden dat vooral
bij Dixmuiden en Nieuwpoort thans gestreden wordt.
Aan de grens is men strenger dan ooit. Niemand wordt meer doorgelaten.
45 De klaarblijkelijke bedoeling der Duitschers is, het noordwestelijk deel van België
geheel te ?eren. Het is daar trouwens ook niet ? een betrekkelijk vreedzame
bezetting, ? geheel op voet van oorlog ingericht.
Tot zelfs de uiterste wachtposten zijn telefonisch met het plaatselijk opperbevel
verbonden.

50 **In België en Frankrijk.**

PARIJS, 1 Dec. (Reuter.) (Communiqué) In België hebben vrij hevige kanon? plaats. Op
den 30sten November ? de Duitsche infanterie geen aanval ? gedaan.
De vijand blijft vrij groote activiteit be?en ten noorden van Atrecht.
In de Aisne-streek trad de artillerie bij tusschenpoozen over het geheele front in
55 [gevecht?].
In Argonne duren de gevechten voort, zonder dat toestand zich wijzigt.
Van Woëvre en de Vogezen valt niets te melden.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

60 **De Tsaar naar het front.**

PETROGRAD, 1 Dec. (P. T. A.) De Tsaar is hedenochtend te 10 uur vertrokken naar het
oorlogstooneel.

Duitsch legerbericht.

65 BERLIJN, 1 Dec. (W. B.) Officieel. Hedenmorgen wordt uit het groote hoofdkwartier
gemeld: In Oost-Pruisen en Zuid-? heerscht over het algemeen rust. In Noord Polen,
zuidelijk van den Weichsel is na het gisteren vermelde succes nog ?e oorlogsbuit
vermeesterd. Het aantal gevangen nam met ongeveer 9500 toe, het aantal buitgemaakte
kanonnen met 18. Bovendien vielen 26 mitrailleurs en vele munitiewagens in onze
70 handen.

De Duitse keizer.

BERLIJN, 1 December. (W. B.) (Officieel bericht uit het hoofdkwartier van ?) De
Keizer bezocht gisteren bij ?binnen en Darkehmen onze troepen en ? stellingen.

75

Een episode.

BERLIJN, 1 Dec. (W. B.) Officieel bericht d.d. 1 Dec. uit het groote hoofdkwartier
bericht: In verband met het rapport van den Russischen Generalen Staf ? een reeds
dagen geleden plaats gehad hebbende episode, de door de Duitschers met zooveel succes
80 geleverde gevechten bij Lodz kan nog worden geconstateerd: De afdeelingen van de
Duitsche strijdmacht, die in de streek ten oosten van Lodz tegen den rechterflank ?
den rug van de Russen streden, werden hunnerzijds weder door sterke uit het noorden
en oosten oprukkende Russische troepen ernstig in den rug bedreigd. De Duitschers
keerden, nu de vijand voor hun ? stond, terug en braken en driedaagsche verbitterde
85 gevechten door het door de Russen reeds gevormde cordon heen. Daarbij namen zij nog
12,000 gevangen Russen mede en 25 veroverde kanonnen, zonder dat zij zelf ook slechts
één vuurmond verloren. Ook werden bijna alle eigen gewonden mede teruggebracht.
De verliezen waren natuurlijk bij dezen stand van zaken niet gering, maar volstrekt
niet ontzaglijk.
90 Dit was zeker een der schoonste wapenfeiten uit dezen veldtocht.

Oostenrijksch legerbericht.

WEENEN, 1 Dec. (W. B.) (Officieel bericht van 1 Dec.): Aan ons front in West-Galicië
en Russisch-Polen was het over het algemeen ook gisteren rustig. Voor Przemysl werd
95 de vijand bij een poging om de noordelijke voorgeschoven posities van de vesting te
naderen in een tegenaanval van de bezetting teruggeslagen. De gevechten in de
Karpathen duren voort.

Op het Zuidelijk oorlogstooneel.

100 **In Servië.**

WEENEN, 1 Dec. (W. B.) Onder dagteekening 1 Dec. wordt medegedeeld:
Wederom is een periode in de operaties op het zuidelijk oorlogstooneel met een

overwinning geëindigd.

105 De vijand, die op het laatst met zijn geheele strijdmacht ten oosten van de Kalebara en de Ljig dagenlang hardnekkigen tegenstand bood, deed toen een poging om zelf tot het offensief over te gaan. Over de geheele linie werd hij echter verslagen en op den terugtocht leed hij wederom zware verliezen. Op het slagveld van Konatice alleen vonden onze troepen 800 onbegraven lijken.

110 Ook is het Servische leger, doordat zoovelen in krijgsgevangenschap geraakten, belangrijk verzwakt; sedert het begin van het laatste offensief zijn meer dan 19000 man gevangen genomen en 47 machinegeweren, 46 kanonnen en een groote hoeveelheid ander materiaal buitgemaakt.

TURKIJE.

115 Officieele mededeeling.

De Russische legatie te 's-Gravenhage heeft het volgende bericht ontvangen:

120 Den 27sten November heeft een Russische colonne de Turken verjaagd uit een versterkte stelling aan den Boven-Euphraat en hen op den vlucht gedreven, daarbij twee kanonnen veroverende en krijgsgevangenen makende. Op het overige van het Anatolische front, na de Turksche nederlaag te Keuprikeari, slechts kleine, op zich zelf staande gevechten. In de Zwarte Zee laten de Turksche oorlogsschepen zich sedert den 20en November niet meer zien.

BELGIË.

125 Het historische raadszitting over de Antwerpsche oorlogsschatting.

Zaterdag, zoo bericht de bijz. correspondent correspondent van "De Tijd" is de gemeenteraad van Antwerpen in buitengewone zitting bijeengekomen om te beslissen over den eisch der Duitschers tot betaling van 40 millioen francs oorlogsschatting. Ik schrijf 40 millioen. Want wel is 't eerste bericht juist geweest, dat van Antwerpen 130 50 millioen werd geëischt, doch dit gold voor Antwerpen met de voorsteden. Antwerpen zelf heeft 40 millioen.

135 Deze historische raadszitting werd bijgewoond door burgemeester de Vos, de vijf schepenen, den secretaris en twintig raadsleden, Drie heeren hadden bericht van verhindering ingezonden en zes leden woonden zonder meer de openbare zitting niet bij.

Burgemeester Jan de Vos hield in deze gedenkwaardige zitting de volgende toespraak: "Mijne Heeren. — De Raad heeft te beraadslagen over de middelen om de 50 millioen oorlogsschatting te dekken, die aan de stad en de gemeente der versterkte omheining is opgelegd. Wij hebben niet nagelaten er op te wijzen, hoe onverdiend en zwaar deze 140 oorlogsschatting voor onze stad is. Om haar te dekken zal het noodzakelijk zijn de gezamenlijke krachten der belastingschuldigen in aanspraak te nemen in eenen nog te bepalen vorm, maar waarvoor heffingen ten laatste op 15 December 1915 zullen moeten plaats hebben.

145 "Daaruit zal voor de bevolking een groot offer voortspruiten in deze reeds zeer moeilijke tijden. Het is onze plicht hieromtrent niets te verbergen. Ook bezuinigingen op onze gewone uitgaven zullen u dus voorgelegd worden, opdat de stad tevens tot leniging van heerschenden nood haar deel zou kunnen bijdragen in de mate, die onze volksklasse met reden van ons mag verwachten. Het u voorgelegde voorstel heeft tot doel, voorloopig de nu benoodigde gelden bijeen te brengen.

150 "Daartoe wordt een beroep gedaan op de Antwerpsche banken, de groote handelshuizen en de door de fortuin begunstigde burgers. Het totale bedrag is zeer groot. Gezien de benarde tijden is de som nog niet volledig bijeengebracht, maar wij hopen, dat onze pogingen verder zullen gedijen, dank aan den burgerzin en de vaderlandsliefde van onze stadgenooten. Voorstellen tot de definitieve dekking van het nu ontbrekende 155 bedrag zullen u binnenkort onderworpen worden. Bij het beoordeelen van onze moeilijke financieele omstandigheden dient men in het oog te houden, dat nevens de oorlogsschatting nog zeer belangrijke requisities plaats grijpen; dat door het stilliggen der haven en van den handel ons gewoon budget 14 millioen ongeveer van zijne inkomsten zal moeten derven en dat het onze heilige plicht is, in den nood van 160 onze lijdende volksklassen te voorzien.

Na deze toespraak werd de dagorde, om de 40 millioen oorlogsschatting voor de stad zelf te betalen, met algemeene stemmen aanvaard. Den raadsleden was een uitgebreid verslag toegestuurd over de leening aan het gemeentecrediet. In de zitting werd er 165 echter niet meer over gesproken en de leening met algemeene stemmen goedgekeurd. Aan het slot der zitting bracht de heer Royers hulde en dank aan burgemeester en internationale commissie voor alles, wat zij in 't belang van Antwerpen deden. In 't bijzonder huldigde spr. den burgemeester en de heeren Franck en Rijckmans, die de stad voor verder bombardement behoedden. Met algemeene stemmen werd een dagorde van

170 den heer Royers aangenomen, waarbij lof en hulde gebracht werden aan allen, die zich voor het heil der stad opofferden.

De heer Franck dankte den spreker voor diens woorden en vond daarbij gelegenheid onder spontaan applaus der vergadering en van het aanwezige publiek dan moed te huldigen van koning Albert, die zoo manmoedig strijdt onder de edele plooiën van de vaderlandsche vlag.

175

DUITSCHLAND.

België en Engeland voor den oorlog.

180 BERLIJN, 1 Dec. (W. B.) De "Nordd. Allgem. Zeit." brengt weer nieuwe bewijzen bij, dat Engeland samen met België reeds in vredetijd een oorlog tot het uiterste, niet alleen diplomatiek maar ook militair, voorbereidde. Het blad schrijft: Onze troepen hebben dezer dagen weder geheime, door den Engelschen Generalen Staf uitgegeven militaire handboeken over de wegen en rivieren in België buitgemaakt, die slechts voor bepaalde personen bestemd waren. Deze handboeken bevatten op grond van militaire opnemingen de meest nauwkeurige terreinbeschrijvingen.

185 Zoo wordt bijv. op blz. 130 aan de hand van bijgevoegde kaarten de groote weg Nieuwpoort-Dixmuiden, Yperen, Meenen, Tourcoing-Doornik behandeld ten opzichte van den toestand der wegen, het terrein, de taktische voorzorgsmaatregelen, de waarnemingspunten, de rivieren, kanalen enz. Telkens wordt medegedeeld, of de bevolking geheel of slechts voor een deel Fransch spreekt.

190 In den regel worden kerktorens als goede waarnemingsposten aangegeven. Op even uitvoerige wijze wordt de geheele loop van de Schelde met alle zijrivieren, plaatsen, landings- en overgangsplaatsen, breedte en diepte der wateren, de beschikbare booten enz. beschreven. Aan de handige deetjes, die voor de bevelvoerende officieren van den generalen staf en de commandanten van alle rangen uitstekende
195 wegwijzers zijn, zijn toegevoegd 1o. een naar gemeenten en dorpen gerangschikt overzicht van de inkwartieringsgelegenheden en opgaven van da aanwezige transportmiddelen, benevens allerlei andere inlichtingen, die een plaatselijk commandant noodig heeft; 2o. een opgaaf van belangrijke aanwijzingen voor bestuurders van vliegmaachines in het gedeelte van België, dat ten zuiden van de lijn Charleroi-Namen-Luik ligt en voor de omstreken van Brussel.

200 Dat buitengewoon zorgvuldig en overzichtelijk boekje wordt aangevuld door een kaart van de landingsplaatsen. Het heeft het opschrift "geheim" en dateert van Juli 1914. Het materiaal daarvoor werd, zooals uit de aantekeningen bij de verschillende hoofdstukken blijkt, sedert 1900 uit afzonderlijke informaties bijeengebracht. Het
205 eerste deel werd in 1912 gedrukt.

Deze handleidingen bewijzen dus, dat sedert vijf jaar reeds een veldtocht in het neutrale België grondig werd voorbereid. Het zijn niet anders dan geheime dienstvoorschriften voor een daar strijdend Engelsch leger. Het Engelsch
210 oppercommando heeft dus reeds sinds geruimen tijd zich op de huidige gebeurtenissen voorbereid en zoo zeker de gebeurtenissen voorzien, dat het zich den moeilijken arbeid van de samenstelling dezer militaire handboeken getroostte. Zonder bereidwillige en zeer krachtige ondersteuning van de Belgische regeering en de militaire overheid zou zulk een werk niet te doen zijn geweest. Zoo volledig bot in de kleinste details afdalende strategische en taktische opgaven als de hierboven
215 medegedeelde of zoo nauwkeurige mededeelingen betreffende het rollend materieel, over sluizen en bruggen, vallen op andere wijze niet bijeen te brengen.

De lijsten van de transportmiddelen, waarin over België wordt beschikt, alsof men in zijn eigen land was, kunnen slechts door de Belgische regeering zijn opgemaakt. Zoo
220 grondig hadden Engeland en België reeds in tijd van vrede hun afspraken gemaakt over een militaire samenwerking. België was in politiek en militair opzicht niet anders dan de vazal van Engeland.

Door deze documenten wordt bewezen, dat de verontwaardiging, die Engeland voor de geheele wereld betoont over de zoogenaamde neutraliteitsschending, ongegrond is en onrechtvaardig. Als iemand het recht heeft verontwaardigd te zijn, dan zijn wij het.
225 Toen de Engelsche en Fransche pers, naar aanleiding van onze operaties aan de kust spottend de meening uitsprak, dat wij van de gevaren van het inundatiegebied in het zoogenaamde polderland niet op de hoogte waren, had zij in zooverre gelijk, dat wij bij het begin van den oorlog van het terrein in België slechts zooveel wisten als te halen was uit bronnen, die de boekhandel in omloop brengt.

230 Maar juist daarom waren de Engelsche inlichtingen en de uitstekende kaarten voor ons van te meer waarde. Wij konden dit buitengewone materiaal direct gebruiken voor onze eigen doeleinden en Engeland bestrijden met zijn eigen wapens. Dat karakteriseert het best den zorgvuldigen arbeid van onze tegenstanders.

235 **Een toespraak van den Rijkskanselier.**

BERLIJN, 1 Dec. (W. B.) Voor den aanvang van de beraadslagingen van de vrije commissie uit den Rijksdag, gaf de Rijkskanselier in een korte toespraak uiting aan zijn vreugde dat hij met de vertegenwoordigers van het volk weer in persoonlijke aanraking kon komen. In geestdriftige woorden preees de rijkskanselier den goeden geest van leger en vloot en de eensgezindheid van het volk. Beschouwingen over den politieken toestand wenschte de rijkskanselier te bewaren voor de morgen te houden volledige zitting van den Rijksdag. De voorzitter van den Rijksdag bracht den kanselier dank en verzekerde hem van de vastbesloten eensgezindheid van het volk.

245 **OOSTENRIJK.**

Aartshertog Karl Franz Joseph.

WEENEN, 1 Dec. (W. B.) Het "Fremdenblatt" bericht: "Aartshertog Karl Franz Josef (de troonopvolger) is gistermiddag hier aangekomen en werd heden voormiddag door den Keizer ontvangen. Hij bracht dezen rapport uit over den toestand op het noordelijk oorlogstooneel. Hedenmiddag vertrok de aartshertog weder."

Het Oostenrijksche leger.

WEENEN, 1 Dec. (W. B.) Santoro, de oorlogscorrespondent van de "Corriere d'Italia", geeft in het "Neues Wiener Tageblatt" zijn indrukken weer van het Oostenrijksch-Hongaarsche leger.

In warme bewoordingen prijst hij de bekwaamheid van den opperbevelhebber, de dapperheid der officieren en den heldenmoed der soldaten, waarbij hij speciaal wijst op hun schitterend élan bij bajonetaanvallen, dat ten overvloede blijkt uit het groote aantal krijgsgevangenen.

Santoro brengt ook hulde aan de uitstekende organisatie van den proviandeerings- en gezondheidsdienst, en spreekt de hoop uit, dat weldra de dag zal aanbreken, dat het Oostenrijksch-Hongaarsche leger de vruchten van zijn moeite en opofferingen zal plukken.

Wat het oorlogstooneel in Servië betreft, verklaart hij, dat het krachtig offensief van de Oostenrijksch-Hongaarsche troepen te opmerkelijker is, daar de Serviërs niets hebben nagelaten om den opmarsch van den vijand tegen te houden.

Santoro beschouwt het aanbreken van den winter als een gunstigen factor voor de Oostenrijksch-Hongaarsche operaties tegen de Russen, wijl deze, bij de onmogelijkheid om in den bevroren grond loopgraven te maken, wel genoodzaakt zullen zijn een veldslag te aanvaarden. En daarin zijn de Oostenrijksch-Hongaarsche verreweg hun meerderen.

Ten slotte wijst Santoro op het feit, dat hem reeds bij de mobiliseering verbaasde, n.l. dat aan het front alle nationaliteitsverschillen uitgewischt zijn. Vooral in den oorlog tegen Servië is de eendracht, opofferingsgezindheid en vaderlandsliefde van de troepen der monarchie duidelijk geleden. De regimenten, die zich in de gevechten tegen de Serviërs het meest hebben onderscheiden, bestonden uit soldaten van dezelfde nationaliteit als de vijand. Dit is een zeer opmerkelijk verschijnsel, van verstrekkende beteekenis, dat ook in het buitenland bijzonder de aandacht heeft getrokken.

RUSLAND.

Aviatiek.

Volgens den Petersburgschen correspondent van de "Berlingske Tidende" heeft het Russische leger op het gebied van de aviatiek een grooten achterstand in te halen. De Russische legeraanvoerders zijn dagelijks in de gelegenheid te bemerken, dat de Duitschers op dit gebied heel wat meer presteeren dan zij. Voornamelijk de Deutsche artillerie trekt veel voordeel van de aanwijzingen die de aviateurs haar doen. Men zet er nu van Russischen kant alles op, om de aviatische afdeeling te verbeteren en zooveel mogelijk aviateurs op te leiden. De luchtschepen hadden volgens den correspondent, op het oostelijk oorlogstooneel nog weinig van zich doen spreken. De Duitschers schijnen ze hier weinig te gebruiken, en men heeft nog maar heel zeldzaam een Zeppelin boven de Russische stellingen gezien.

Gebrek aan katoen.

Dezelfde correspondent van bovengenoemd Enschedees blad meldt, dat in Rusland gebrek aan katoen merkbaar wordt. Een commissie is naar Amerika gezonden, om daar de noodige inkoop te doen.

BULGARIJE.

300 **Het Bulgaarsche leger.**

SOFIA, 1 Dec. (W. B.) De "Agence Bulgare" bericht: Twee lichtingen van de reserve, die opgeroepen waren voor de oefeningen, zijn met groot verlof naar huis gezonden om plaats te maken voor twee nieuwe lichtingen.

305 **De zending der gebroeders Buxton.**

SOFIA, 1 Dec. (W. B.) De gebroeders Buxton zijn den 30sten November naar Nisj vertrokken, waar zij korten tijd zullen blijven. Daarna keeren zij naar Engeland terug. Men beschouwt hunne missie algemeen als mislukt.

310 **Nederland en de oorlog.**

Het leeningsplan.

Het Haagsche Correspondentiebureau meldt:

Naar verluidt zal als resultaat van het overleg hetwelk heden gepleegd is tusschen de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer over het leeningsontwerp van den Minister van Financiën waarschijnlijk overeenstemming worden verkregen tusschen Kamer en Regeering in dien geest, dat een voorstel tot definitieve regeling der dekking zal worden gedaan vóór 1 Januari 1917. Inmiddels zouden de opcenten op het geslacht, op de invoerrechten en op het recht van successie vervallen en daartegenover het aantal opcenten op de bedrijfs- en de vermogensbelasting – respectievelijk op de inkomstenbelasting – worden verhoogd van 20 tot ongeveer 35 procent. De bedoeling zou daarbij zijn dat de opcentenheffing, gelijk deze bij aanneming van deze voorstellen zou worden, alleen zou zijn vastgelegd tot het einde van het jaar 1917.

Radio-telegrafische seinen.

325 Naar aanleiding van hetgeen onlangs door Reuter werd geseind omtrent een plaats gehad hebbende schending van het verbod tot wisseling van radio-telegrafische seinen door een schip van een der oorlogvoerende mogendheden in de haven van Sabang, heeft het Haagsche Correspondentiebureau zich tot den Minister van Koloniën om nadere inlichtingen gewend, in het bijzonder om te vernemen in hoeverre hier kan worden gedacht aan nalatigheid of onachtzaamheid van de zijde er autoriteiten ter plaatse. De Minister van Koloniën, mr. Pleyte, machtigde het volgende omtrent de toedracht der zaak mede te deelen:

In den nacht van 27 op 28 October jl. ving het draadloos kuststation te Sabang verschillende oproepingen op van een stoomschip, dat zich zelf door fictieve namen aanduidde, wat deed veronderstellen dat die oproepingen bestemd waren voor een der in de haven van Sabang liggende Duitsche koopvaardijschepen. Een onmiddellijk hierop ingesteld onderzoek bracht aan het licht, dat aan boord van het Duitsche handelsstoomschip "Preussen", dat niet van een draadlooze installatie was voorzien, tegen de binnenzijde van het want een van buiten onzichtbare antenne was aangebracht, die in verbinding stond met een geheime ontvanginrichting in de hut van een der scheepsofficieren. Deze ontdekking leidde tot een gerechtelijke vervolging van den commandant van de "Preussen" en tot het in beslag nemen van dat stoomschip.

340 Uit het onderzoek bleek ook dat de geheele ontvanginrichting eerst enkele dagen voor de ontdekking er van was gereed gekomen. De Minister deed nog kennis nemen van een ambtelijk telegram uit Indië, waaruit blijkt dat toen de "Preussen" op 3 Augustus te Sabang aankwam, zij geen antenne droeg; dat 6 Augustus het verbod van het hebben van een radiotelegrafische installatie bekend werd gemaakt aan alle stoomschepen van oorlogvoerende mogendheden te Sabang en dat het radiotelegrafische station te Sabang instructie kreeg om eventueel overtredingen van dit verbod te controleeren en daarvan rapport uit te brengen aan de autoriteiten, terwijl op 28 September alle antennes moesten worden ingenomen en verzegeld worden.

350 Ook in Lloyds register stond de "Preussen" vermeld als zonder draadlooze installatie aan boord.

355 **Personenvervoer Roosendaal–Antwerpen.**

Om 7 uur, 11 uur en 2 uur vertrekken er uit Roosendaal personentreinen naar Antwerpen. Om 12 uur komt er een trein uit Antwerpen aan.

Collecte Haagsch Steuncomité.

360 De gisteren te 's-Gravenhage gehouden collecte van het Haagsche Steuncomité heeft opgebracht ruim f25,000, waaronder een gift van f5000 van H. M. De Koningin-Moeder.

Lectuur en gezelschapsspelen voor militairen.

Het hoofdbestuur van de Nederlandsche Vereeniging "Onze Vloot" bericht dat

365 commandanten van oorlogsschepen en officieren- en onderofficieren detachement-
commandanten van het leger, die voor hunne ondergeschikten lectuur en
gezelschapsspelen wenschen te ontvangen of behoefte gevoelen aan aanvulling van die
artikelen, desbetreffende aanvragen kunnen indienen bij het hoofdbestuur der
370 Nederlandsche Vereeniging "Onze Vloot", Stationsweg 89 te 's Gravenhage, waar
getracht zal worden zoo eenigszins mogelijk aan die aanvragen te voldoen. Zij worden
verzocht daarbij op te geven het aantal hunner ondergeschikten, in welke talen
lectuur en welke spelen worden verlangd.

Hulp gevraagd.

375 Men meldt ons uit Hoek van Holland:
Door een beschadigd Engelsch oorlogsschip werd draadloos gevraagd den Waterweg te
mogen inkomen. Bij het Departement van Marine bleek intusschen van dit bericht niets
bekend.

380 **Waardeering uit het buitenland.**

De burgemeester van Vlissingen heeft van prof. Guillain, prof. Bartels en de leden
van de Belgische kolonie te Monaco eene som van fr. 170 ontvangen uit erkentelijkheid
en bewondering voor alles wat in Nederland en inzonderheid te Vlissingen voor de
Belgische uitgewekenen is gedaan.

385

Vergadering verboden.

Naar "Het Volk" meldt, heeft de plaatselijke commandant van Den Helder aan de
afdeeling Helder der S.D.A.P. verlof geweigerd tot het houden van een openbare
protestvergadering tegen het ontwerp-oorlogsleening.

390

De opbrengst van "Vluchtelingendag".

Het resultaat van de collectie voor de Belgische vluchtelingen (Vluchtelingendag)
mag, in aanmerking genomen het ongunstig weder, zeer bevredigend worden genoemd. Er
is ontvangen een bedrag van f9189.28½, waarvan pl.m. 45,000 dubbeltjes, 9000
395 kwartjes, het overige in guldens, rijksdaalders, biljetten van f10, f25 en f100. Er
werden ongeveer 75,000 speldjes verkocht. Het maximum door één collectant verkocht,
was 791 speldjes. Eén dame bracht drie malen haar busje gevuld terug.
Uit het groote aantal dubbeltjes blijkt, dat men in alle klassen der bevolking veel
sympathie met de uitgewekenen heeft willen betuigen.

400

Het voorbeeld van één onzer stadgenooten om een aantal speldjes te koopen en die te
schenken aan de hier ter stede vertoevende uitgewekenen, gaf eenigen Amsterdammers
aanleiding een bedrag in de bus te deponeren, met het daarbij meegedeeld verzoek,
speldjes te verstrekken aan weeskinderen, soldaten of geïnterneerden.

405

Het Comité brengt zijn dank aan de vele jongelui, dames zoowel als heeren, die het
zoo krachtig ter zijde stonden en tot laat in den avond het slechte weer trotseerden
ten bate van zooveel ongelukkigen. Om één uur na middernacht waren er nog die de
gevulde busjes kwamen terugbrengen.

410

Het Comité hoopt dat het succes te Amsterdam velen commissies in den lande tot
bemoedigend voorbeeld moge strekken. Zij kunnen zich tot het verkrijgen van speldjes
wenden tot het secretariaat, Kalverstraat 64, dat gaarne alle inlichtingen verstrekt.

De economische toestand in Zuid-Afrika.

In 'Ons Land' van 5 November wordt omtrent den economischen toestand in Zuid-Afrika
o. a. het volgende gezegd:

415

Men spreekt zeer gaarne van "business as usual", maar het is zeer duidelijk dat
"business as usual" een onmogelijkheid is, in de letterlike zin altans, gedurende het
voortbestaan van den oorlog. Alles is uit zijn verband gerukt. En toch had de
toestand veel erger kunnen zijn, ware de bescherming door de britse vloot aan onze
handel verleend, niet zo deugdelijk als die is. De handel is verminderd, doch gaat
420 toch voort. Onze diamantindustrie is tot 'n stilstand gekomen, niet omdat diamant
niet naar de overzeese markten vervoerd kan worden, doch omdat die markten
hoofdzakelijk gesloten zijn. Onze wol wordt tans weinig uitgevoerd. Wat struisveren
betreft, er is geen gevaar, dat een vijandelijke kruiser een bezending struisveren als
oorlogskontrabande zal beschouwen. De uitvoer is bijna tot niets geslonken, omdat or
425 op de overzeese markt tans een uiterst geringe vraag ernaar is.

Documenten voor de economische crisis.

De Maandag verschenen zesde aflevering der "Documenten voor de economische crisis van
Nederland in oorlogsgevaar" (uitgave der Koninklijke Bibliotheek in Den Haag) is
430 geheel gewijd aan de "monetaire crisis". Zij bevat o.a. facsimilés van alle soorten

tijdelijke papieren geld, bons van gemeenten en particulieren etc., die tijdens de crisis in omloop zijn gebracht en de bepalingen die ten aanzien van dit papier werden getroffen.

435 De aflevering wordt geopend met een inleiding van den heer L. J. A. Trip, waaraan wij het volgende ontleenen:

"Verschillende omstandigheden werkten in de eerste dagen der crisis samen om de vraag naar zilveren munt tot een groote hoogte op te voeren. De voornaamste hiervan waren wel de terstond en algemeen gestelde eisch van contante betaling, welke de vrees deed ontstaan dat bij gebrek aan klein geld de eerste levensbehoeften niet konden worden
440 aangeschaft; voorts het, ten deele met de eerstgenoemde oorzaak verband houdende, vasthouden van het zilver in den omloop bevindende zilver, en in de derde plaats de grootere behoefte ook aan ruilmiddelen van geringe waarde ten gevolge van de mobilisatie. Het was spoedig duidelijk, dat de zilvervoorraad der Nederlandsche Bank, welke op 25 Juli f8,228,000 bedroeg, tegen een zoo sterke vraag niet bestand zou
445 blijken. Dat onze circulatiebank niet over een grooter bedrag aan zilveren specie beschikte, was uitsluitend het gevolg van de zeer belangrijke afvloeiing in de laatste jaren naar Nederlandsch-Indië. Neemt men in aanmerking, dat de voorraad der Nederlandsche Bank op 31 Juli 1909 nog f45,849,000 beliep, dan blijkt dat enkel bijna uit evenbedoelden hoofde, in vijf jaar tijds een vermindering van niet minder dan
450 f37,621,000 te constateeren valt. Het is wel merkwaardig, dat dit feit, hetwelk een reden tot groote voldoening was voor allen, die met de geschiedenis van ons muntwezen bekend zijn en derhalve weten welke zorg de zoo belangrijke, overtollige zilvervoorraad hier te lande heeft gebaard, thans aanleiding gaf tot zoo groote en zoo diep gevoelde moeilijkheden."

455 De schrijver stelt verder in het licht, dat de Rijksmunt, trots de niet onbelangrijke uitbreiding in 1913, niet in staat was spoedig in dit gebrek aan zilver te voorzien, doordien zij van den aanvang af nagenoeg geheel in beslag was genomen door de uitvoering van bestellingen, die voor Nederlandsch-Indische rekening waren gedaan. Bovendien hadden de aanvankelijk terstond ondernomen pogingen tot aankoop van zilver
460 muntmetaal in het buitenland gefaald. Later zijn nieuwe pogingen met goeden uitslag bekrond.

Onder die omstandigheden was het gebiedend noodzakelijk andere maatregelen te nemen. In den nacht van 3 op 4 Augustus hield de regeering een conferentie met den President der Nederlandsche Bank en dien der Nederlandsche Handel Maatschappij. Nog in
465 denzelfden nacht kwam het wetsvoorstel in gereedheid tot uitgifte van f25 miljoen zilverbons. Bij Koninklijke Boodschap van 5 Augustus werd het aan de Tweede Kamer ingezonden. Op 6 Augustus werd het door de beide Kamers goedgekeurd. Reeds op 7 Augustus kwamen de eerste zilverbons in omloop.

Inmiddels hadden de gemeentelijke betalingbons hun intrede gedaan. De Burgemeesters van Amsterdam, Enschede en Rotterdam hadden dienaangaande overleg met de Regeering
470 gepleegd. Nog in 20 andere gemeenten werd echter tot uitgifte van betalingbons van gemeentewege overgegaan, waarvan slechts in één gemeente na overleg met de Regeering. Een overstrooming met gemeentelijk papieren geld dreigde dus, te eer waar aanwijzingen voorhanden waren, dat in kleinere gemeenten het doel der uitgifte in
475 afwachting van een voldoende hoeveelheid zilverbons gedurende enkele dagen te voorzien in de meest dringende behoefte aan kleine ruilmiddelen, uit het oog werd verloren en in de ongedekte uitgifte van gemeentelijke bons een welkom middel werd tot kasversterking. Door bemiddeling van de Commissarissen der Koningin en de ontvangers der directe belastingen werden derhalve door de Regeering maatregelen
480 genomen tot het tegengaan van verdere uitgiften en de intrekking der bons. Deze maatregelen hadden de gewenschte uitwerking. Uit de ontvangen gegevens is af te leiden, dat van de aanvankelijk tot een totaal bedrag van f990,516 in de circulatie gebrachte gemeentelijke bons althans voor een bedrag van f951,752 zijn ingetrokken. Van de zilverbons is van 7-19 September voor ruim f18.65 miljoen in omloop gebracht.

485 Op 14 November was het bedrag tot f16.05 miljoen gedaald (blijkens een opgave in de "Staatscourant" van gisteravond thans tot f13.43 miljoen. Red. Hbld.) Naar in de "Documenten" wordt medegedeeld, is echter bovendien van 26 Juli tot 14 November voor f19.05 miljoen aan munten van zilver en onedel metaal in omloop gebracht, waarvan per saldo f5.76 miljoen door onttrekking aan de Nederlandsche Bank en de rest door
490 nieuwe aanmuntung. Zoo zijn in de genoemde periode door de Rijksmunt aan de betaalmeesters verzonden f11.77 miljoen guldstukken, f760,940 kwartjes, f607,200 dubbeltjes, f96,950 vierkante en f12,000 ronde stuivers, f32,300 halve stuivers, f5660 centen en f3700 halve centen.

495 In totaal nam derhalve de hoeveelheid ruilmiddelen van geringer waarde dan f10 met ongeveer f35,104,000 toe. Neemt men in aanmerking, dat de circulatie-omvang dier ruilmiddelen, naar schatting, op 1 Januari 1914 ongeveer f69,000,000 bedroeg, dan

blijkt dat de circukatie als gevolg der crisis met ongeveer 51% is toegenomen. De
aanmaak van zilveren munten wordt ook thans nog met kracht voortgezet, mede ten einde
500 zoo spoedig mogelijk tot de uit den aard der zaak wenschelijke intrekking der
zilverbons te geraken. Het is te hopen, dat het publiek hiertoe zijn medewerking zal
verleenen door niet langer min of meer groote zilverreserves aan te houden, doch het
vastgehouden zilver onverwijld in de circulatie te brengen.

Uit België.

505 Uit Brussel wordt o.a. aan de "Frf. Ztg." gemeld:
De Nationale Bank heeft thans besloten eenige van hare provinciale kantoren te
openen. Ook het bedrijf der particuliere kantoren stond geheel stil, nog afgezien
daarvan, dat het moratorium zijn uitwerking niet miste. Het natuurlijk gevolg was het
optreden van woeker, waaraan voornamelijk de kleine lieden ten offer vielen. In de
510 advertentiepagina's der nieuwe bladen nemen de aanbiedingen tot aankoop van effecten
een groote ruimte in. Het betreft daarbij hoofdzakelijk gemeentelijke obligatiën,
waarin de kleine kapitalist zijn spaarpenningen placht te beleggen. De prijzen waren
zuivere woekerprijzen.
Ook de beleeningen waren zeer kostbaar. De Brusselsche Kamer van Koophandel heeft
515 zich et de quaestie beziggehouden en een motie aangenomen, waarbij de hoop wordt
uitgesproken, dat de onderhandelingen der Société Générale en het bankenconsortium
spoedig resultaat zullen hebben. Het betreft hier de oprichting van eene
maatschappij, die effecten beleent en zich in de eerste plaats zal bezighouden met
het kleine publiek. Verder sprak de Kamer van Koophandel den wensch uit, dat het
520 Credit Foncier er toe zou overgaan huizen en terreinen te beleenen en wel door middel
van pandbewijzen, die de banken in beleening kunnen nemen. Op die wijze hoopt men
voornamelijk het bouwbedrijf te helpen. De op te richten beleeningsbank zal na den
oorlog weder worden ontbonden.

525 **[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27896]**

EDITIE VAN 4 UUR.

DE OORLOG

530 **De algemeene toestand. - Het Fransche Geelboek over de oorzaken van den oorlog. - De
Belgische koning te velde. - Koning George in Frankrijk. - De strijd bij Lodz. - Een
verklaring over de verwoesting van Leuven. - Berichten uit de oorlogvoerende landen.**

De algemeene toestand.

535 Uit de mededeelingen van den Engelschen veldmaarschalk Sir John French is thans wel
duidelijk geworden, dat, moge ook het plan om offensief in België tegen de Duitsche
legermacht op te treden mislukt zijn, de Duitsche opmarsch langs de Noordzee zoo
plotseling en krachtig werd gestuit door het inzicht van den Engelschen bevelhebber.
Hij had toch ingezien, welke ernstige gevolgen de Duitsche troepenbeweging zou kunnen
540 hebben, en nam daarom krachtige maatregelen om die tegen te gaan. Op zijn last werd
een groot gedeelte van het Engelsche leger op geheimzinnige wijze van de Aisne naar
het Noorden overgebracht en op den opmarschweg van de Duitsche legers naar Calais
geplaatst; er was aanvankelijk de Engelsche troepenmacht ook vrij zwak, de generaal
Franch wist dat te maskeeren door de cavaleriedivisies tusschen de infanterie te
545 plaatsen. Spoedig had hij ook maatregelen genomen om zijn leger te versterken, met
nieuw aangevoerde en Indische troepen. En daardoor is hij in staat geweest over het
geheele noorderfront de vooruitgaande beweging der Duitsche korpsen tegen te gaan en
de Duitsche plannen te doen mislukken.
Die tegenstand duurt nog steeds voort. Door de versterkingen, die Sir John French
550 ontving, is hij in staat geweest de stellingen aan de Yser zoo sterk te maken, dat de
Duitsche troepen, ondanks al hunne krachtige en heldhaftige pogingen, niet in staat
waren die te doorbreken.
Ook de pogingen om bij Yperen door de linies heen te breken zijn tot nog toe mislukt.
Toen de Duitschers al hun krachten aanwendden om Yperen te vermeesteren, liet Sir
555 John French een pas aangekomen korps, met cavaleriebedekking op den rechter- en
linkervleugel naar Yperen en van daar naar Thorout marcheeren, om die stad te
verdedigen en zoo mogelijk opnieuw tot een offensieve beweging over te gaan. Maar de
voortdurende aankomst van nieuwe Duitsche versterkingen belette de offensieve
beweging, zoodat ook daar het Engelsche leger slechts de ingenomen posities kon
560 handhaven.
Nog steeds duurt de actie op dat gedeelte van het oorlogsveld voort, en daar is de

activiteit het grootst, de strijd het hevigst. Bij Dixmuyden en Nieuwpoort, in het geheel gebied ten noorden van Atrecht wordt nog steeds hevig gevochten. Maar zonder dat belangrijke wijziging komt in de opstelling der troepen, aan beide zijden.

565 In het andere gedeelte van het westelijke front, langs de Aisne, wordt het artilleriegevecht voortgezet.

En in de Argonnen en de Vogezen wordt nog steeds hevig gevochten, zonder dat door de eene of de andere partij belangrijke voordeelen worden behaald.

570 Op het oostelijke front daarentegen krijgt de strijd telkens een ander aanzien. Voor enkele dagen scheen het, dat de Duitsche legers, die bij Lodz opereerden, gevaar liepen door de Russen te worden ingesloten. Reeds waren van officieuse Russische zijde berichten verspreid over een schitterende overwinning, waarin geheele Duitsche legerkorpsen ingesloten, en door de Russen gevangen genomen waren.

575 Dat was zooals ook uit de Russische officieele mededeeling van den generalen staf bleek, voorbarig. Maar thans is wel gebleken dat er niet veel aan ontbrak. Uit een Duitsch bericht blijkt, dat de Duitsche strijdmacht die bij Lodz streed, niet alleen door sterke, uit het zuiden en oosten oprukkende Russische troepen werd bedreigd, maar dat zelfs ook de terugtochtsweg der Duitschers dreigde te worden afgesneden.

580 In een driedaagsch verbitterd gevecht braken echter de Duitsche legers door het Russisch cordon heen, en zij wisten daarbij niet alleen zelf aan het reeds om hen geslagen net te ontkomen, doch ook nog een Russische troepenafdeeling gevangen te nemen en een groot aantal kanonnen te vermeesteren, zonder zelf een vuurmond te verliezen, en hoewel de verliezen aan menschen groot waren, bleken de Duitschers in

585 staat bijna al hunne gewonden te redden, en ze uit 's vijands handen te houden. Thans wordt de strijd in de streek om Lowitsj nog steeds krachtig voortgezet, in het front Bjelcáva-Sobota, plaatsen die zuidoostelijk en noordwestelijk van Lowitsj gelegen zijn.

590 De Duitsche troepenmacht, die daar den strijd op zoo krachtige wijze volhoudt, ontving nu in de laatste dagen belangrijke versterkingen, die per trein van het westelijk oorlogstooneel werden aangevoerd, en zich tusschen Kalisj en Sjerads, dus op den meest bedreigden Duitschen rechtervleugel, verzamelden. Van daaruit werd een offensieve beweging ondernomen, die tot dusver nog niet tot een beslissing kon leiden, doch in een stadium van ontwikkeling verkeert. De jongste Russische berichten

595 wijzen er op, dat in die streek voorpostengevechten plaats hadden, en de Russische troepen in verband met den veranderden toestand, een wijziging in den opmarsch moeten ondergaan.

Het is uit de berichten duidelijk geworden, dat de strijd, die thans nog steeds voor Lodz wordt gevoerd, zooals in Russische berichten wordt gezegd, de hevigste en

600 bloedigste is, die tot nog toe werd geleverd. De Russen twijfelen in hunne berichten natuurlijk niet aan het eindelijk succes, maar zij verklaren tevens, dat de Duitsche troepen voet voor voet betwisten, zoodat de verliezen zeer aanzienlijk zijn.

De Duitsche Keizer en de Russische Tsaar zijn beiden naar het front vertrokken en bevinden zich bij de tegenover elkaar staande legers, om den strijd bij te wonen.

605 **Op het Westelijk oorlogstooneel.**
Fransch communiqué.

PARIJS, 1 Dec. (Reuter.) Het avondrapport luidt:
In België beproefde de Duitsche infanterie haar loopgraven ten zuiden van Bixschooten

610 te verlaten, doch zonder succes.
Na een vrij hevig gevecht namen wij het kasteel en het park Vermelles tusschen Béthune en Lens.

In Argonne maakten wij flinke vorderingen in het bosch genaamd Grurie.
Van de overige deelen van het front valt niets bijzonders te vermelden.

615 **Terug van ziekenverlof.**
Wij vinden in den "Temps" den volgenden dagbrief van een officier, die, na gewond te zijn geweest, weer teruggekeerd is naar het front en nu vanuit zijn "hol" een bloedverwant op de hoogte brengt van zijn wedervaren.

620 Daar zit ik er dan weer midden tusschen, schrijft hij, maar ik heb er geen spijt van, hoor. Vrijdag den 13den elf uur 's avonds uit X. vertrokken, bereikten wij om half zeven 's morgens het indeelingsstation. Ik meldde mij onmiddellijk aan het bureel van den stationscommandant, waar nog andere detachementscommandanten wachtten, doch vernam van den sergeant van de wacht, dat het bureel pas om acht uur geopend was.

625 (Dat een bureau van een stationscommandant pas om acht uur geopend werd, bevreedde mij wel wat, moet ik eerlijk bekennen). Om negen uur vertrokken we en kwamen om zes uur 's avonds aan het eindstation; het kanonvuur was alreeds te hooren. Nadat de

noodige formaliteiten vervuld waren, ging ik op marsch. Ik moest tien K.M. lopen om den standplaats van mijn korps te bereiken. Na mij met mijn detachement bij den kok
630 iel gemeld te hebben, vernam ik, dat ik was ingedeeld bij de zooveelste compagnie,
die nog 3 K.M. verder lag. Ik leg dezen afstand af in stikdonkeren nacht, en langs
geweldig smerige en modderige nauwe paden. Te middernacht kom ik, uitgeput en van
onder tot boven onder het slik, in mijn kwartier aan. Na een beschuit verorberd te
hebben, viel ik in een leunstoel in slaap. Zondagochtend is mijn eerste werk wat
635 toilet te maken en mijn opwachting te maken bij mijn compagniescommandant, een ouden
bekende, met wien ik een lekker kop sterke koffie dronk.
Wij bevinden ons in een alleraardigst kasteeltje, waar ik een keurige kamer krijg met
twee bedden, d.w.z. De houten geraamten alleen, want dekens, matrassen enz.
ontbraken. Wat een wanorde en rommel in deze rijkingerichte woning! De officiers van
640 het bataljon ontvangen mij buitengewoon hartelijk – ik was al uit de sterkte gevoerd
als overleden, 's Middags kregen wij een uitstekend dejeuner, waarbij te mijner eere
een goed glas champagne werd gedronken. Daarna neem ik mijn commando over. Alles
schijnt rustig, hoewel het artillerievuur om ons heen heftig. Terwijl ik met mijn
kapitein in gesprek ben over den plaatselijken toestand wordt plotseling een
645 vreeselijk gekraak vernomen; het huis trilt op zijn grondvesten. Blijkbaar is een
zware granaat ingeslagen. Dan nog een, en nog een. Het kasteel is door den vijand
onder vuur genomen en wij zoeken een goed heenkomen in de kelders, terwijl mijn
oppasser in allerijl mijn uitrustingsstukken van mijn slaapkamer haalt.
Om zes uur wordt het bombardement gestaakt, zoodat wij een uur later wat te eten
650 krijgen. Daarna zoeken we onze stroozak in de kelders op. Maandagochtend ga ik met
den kapitein de loopgraven verkennen, welke ik 's nachts betrekken moet. In den kop
van die verkenning maak ik kennis met de benaming van alle wegen in het
loopgravendorp: rue du Général Joffre, rue du Général Pau, rue Poincaré, avenue
Guillaume nl. het pad naar de latrines!) enz.
655 's Nachts om drie uur marcheer ik af om in de grootste stilte te trachten de
loopgraven te bereiken. Allen moeten zwijgen, maar er zijn toch altijd van die
duivelsche kerels, die niet kunnen laten een kwinkslag ten beste te geven, zoodat er
nu en dan gesmoord lachen linkt. Zoo sluipen wij voort en doen ruim drie uur over
drie K.M., omdat we in een lange rij achter elkaar door de nauwe gangen moeten
660 loopen.
Met het aanbreken van den dag zijn we waar we wezen moeten; ik neem bezit van mijn
commandopost en richt me zoo goed mogelijk in mijn hol in. Op 300 M. voor ons
beginnen de vijandelijke loopgraven; van nacht bij een ronde in het voorterrein
hoorde ik duidelijk hoe de Duitschers met de voeten stampten om warm te worden.
665 Op het oogenblik vliegen de projectielen van onze artillerie over onze hoofd, daar
antwoordt een vijandelijke batterij.. zoo straks zullen wij wel aan de buurt komen...

Van het Oostelijk oorlogstooneel.

De strijd bij Lodz.

670 PETROGRAD, 2 Dec. (Reuter's bijz. dienst.) Het blijkt meer en meer dat de strijd
noordoostelijk en zuidoostelijk van Lodz de hevigste is tot dusver geleverd. Het
Russische leger twijfelt wel niet aan het resultaat, maar de Duitschers betwistten
elken voet grond, zoodat de verliezen aanzienlijk zijn. De Siberische regimenten
hebben opnieuw zich met roem overdekt. Zij onderscheidden zich bij een charge op de
675 Deutsche stellingen, en drongen de Deutsche loopgraven binnen. In sommige loopgraven
lagen stapels lijken. Het geschutvuur had in dit gevecht slechts gering aandeel. Het
gevecht was een handgemeen waarbij bajonet en geweerkolf werden gebruikt. De
Duitschers streden dapper maar werden verdreven.
Een Russisch vlieger die bij vergissing tusschen de Duitschers landde, steeg
680 onmiddellijk weer op en ontkwam zonder letsel, hoewel de aëroplane door 146 kogels
werd getroffen; 46 alleen troffen het schild dat den aviateur beschermt. Twee
Duitsche vliegtuigen zijn vermeesterd.

Russische berichten.

685 PETROGRAD, 2 Dec. (R. T. A.) Rapport van den generalen staf:
Op den linker Weichseloever werd in de omgeving van Lowitsj de actie den 30sten
voortgezet, waarbij de vijandelijke aanvallen in hoofdzaak gericht waren tegen het
foant Bjeljawi-Sobota.
Ten noorden van Lowitsj had ons offensief succes.
690 Bij Lodz bepaalt zich de actie tot een zeer krachtig artilleriegevecht.
De voor onzen linkervleugel in de laatste dagen verrichte verkenningen verschaffen
ons aanwijzingen over concentratie tusschen Kalisj en Sieradz van zeer aanzienlijke
Duitsche strijdkrachten, waarschijnlijk per trein van het Westen aangevoerd.

695 30 Nov. begon de vijand een offensieve beweging van uit Sieradz en in de omgeving van Laska. Onze vooruitgeschoven afdeelingen leverden den Duitschers hier gedurende den geheelen dag een verward gevecht. Wij namen maatregelen in overeenstemming met den nieuwen toestand.

In Zuid-Polen maakten wij ons na een gevecht meester van Stjertsof, waar een brigade van de Pruisische garde met vijf batterijen werd verjaagd.

700 Op de overige fronten geen wijzigingen van belang.

Bij Plotzk vielen behalve de reeds vermelde vier barken nog vijf stoombooten en een bark met munitie geladen in onze handen.

In de Boekowina namen wij bezit van rollend materieel ter sterkte van drie treinen.

705 **BELGIË.**

Typhus.

710 Majoor H. Stedman deelt uit Calais in een ingezonden stukje in de "Times" mede, dat het Belgische leger en de burgerlijke bevolking van West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk met een typhus-epidemie worden bedreigd. Dagelijks doen zich 20 à 30 nieuwe ziektegevallen voor alleen onder de soldaten en de majoor dringt nu aan op de zending van een hospitaalschip naar Calais en de oprichting van een hospitaal van minstens 600 bedden in België, bijv. te La Panne.

De verwoesting van Leuven.

715 Men weet, dat van Duitsche zijde een officieel onderzoek is toegezegd en gehouden ter vaststelling van de verantwoordelijkheden en oorzaken, welke tot de treurige gebeurtenissen van 25-27 Augustus te Leuven hebben geleid. Ofschoon eenigen tijd geleden een Wolff-telegram deed verluiden, dat uit het onderzoek de schuld der burgers van de zwaar getroffen stad was gebleken, werd tot dusver geen enkel
720 officieel rapport van de gehouden verhooren enz. openbaar gemaakt. Allen, die in dezen naar waarheid en gerechtigheid verlangen, blijven dan ook gretig naar dit rapport uitzien.

Dat verscheiden Duitsche bladen maar al te lichtvaardig geneigd bleken, om op de burgerij en vooral op de geestelijkheid van Leuven de schuld van de schrikkelijke
725 feiten te werpen, is uit de bekende tegenspraak door Mgr. Coenraets en de weerlegging door de Leuvensche Kommandantur van de praatjes der Duitsche anti-katholieke pers duidelijk genoeg gebleken.

Ook is het niet onbekend, dat de hoogleraren der Leuvensche hoogeschool en de
730 aanzienlijke burgers, welke tot dusverre gehoord zijn door de bovenbedoelde Duitsche commissie, onder eede verklaarden, dat geen hunner ook maar iets bemerkt had van het zoogenaamde schieten door de burgerij, hetwelk aan de stad zoo schrikkelijk werd gewroken. Zelfs kan men na den oorlog, wanneer de tongen mogen ontbonden worden uit de vrees, waardoor ze thans worden gesnoerd, nog heel wat ergere verklaringen verwachten.

735 Een der beschuldigingen, in de eerste dagen na de verwoesting te Leuven kwam voor in de "Köln. Volksz." en dient nog altijd herroepen te worden. Velen herinneren zich wellicht, dat in het Keulsche blad een zoogenaamde verklaring verscheen van de uit Leuven gevluchte Paters Dominikanen, die beweerd zouden hebben, dat de burgers te Leuven op Duitschers geschoten hadden enz. Men is over deze verklaring te Leuven erg
740 onthutst geweest, daar de Paters toch wel beter wisten. In waarheid hebben dezen echter bedoelde verklaring in 't geheel niet afgelegd, maar juist het tegendeel gezegd en thans onder eede bevestigd. Dit blijkt uit een schrijven van den Superieur van de Leuvensche Paters, den Zeereerw. Pater Hyac. Parys, in "De Tijd" opgenomen en waarin wordt gezegd:

745 In een nummer der "Kölnische Volkszeitung" van einde Augustus is een artikel verschenen dat door een Dominikaner pater van Keulen werd opgesteld na een gesprek, dat hij met Dominikanen van Leuven over het aldaar gebeurde gehouden had. Is dit artikel verschenen, zooals het aan de redactie werd overhandigd, of gewijzigd, vooraleer gedrukt te worden? Daarover kunnen de belanghebbenden niet oordeelen, daar
750 het artikel aan hunne goedkeuring niet onderworpen werd. Wat er ook van zij, dit artikel geeft het werkelijke gesprek, zooals dit gevoerd werd, geenszins weer, en legt in den mond der Leuvensche Dominikanen hetgeen slechts werd aangehaald als zijnde Duitsche beweringen, 't Is zóó gesteld, dat men in bedoeld artikel lezen kan als van Dominikanen van Leuven uitgaande, dat de St. Pieterskerk werd verwoest, omdat
755 daar wapens werden gevonden. De Paters hadden dit echter niet gezegd, maar wel, dat de Duitschers beweerden, in de St. Pieterskerk wapens gevonden te hebben. Op gelijke wijze doet dit artikel bedoelde Dominikanen meermalen vertellen, dat de burgers van Leuven uit de huizen op de Duitschers schoten, terwijl de paters in waarheid slechts verhaalden, dat de Duitschers dit staande hielden. Dit interview, indien men het

760 gesprek met dien Duitschen Dominikaan aldus noemen mag, werd dus geheel verdraaid
weergegeven, waartegen dan ook de kloosterlingen, die met den Dominikaan van Keulen
hadden gesproken, bij hem onmiddellijk protest indienden.
Noch een onzer kloosterlingen, die tijdelijk te Keulen verbleven, nog eenig ander
Dominikaan van het klooster van Leuven, heeft aan een redacteur of afgevaardigde van
765 welk dagblad het ook moge wezen, (buiten het aangehaalde gesprek heeft niemand ons
geïnterviewd) verklaard, dat de burgers op de Duitsche soldaten geschoten hebben.
Overigens, niemand onder de Leuvensche Dominicanen heeft dit gezien en kan noch mag
in geweten daarvan getuigen. Ik heb persoonlijk voor den Duitschen onderzoeksrechter
onder eede verklaard, geen burger gezien te hebben, die op een Duitscher schoot, noch
770 eenig andere stelling bewijs van zulk een feit te hebben. Al de Dominicanen van
Leuven, die op de ongelukkige dagen van den 25sten en 26sten Augustus op straat
kwamen, verkeerden in hetzelfde geval, 't is te zeggen, hebben geen burger zien
schieten.
Ik wensch volstrekt, dat de geruchten, die de Dominicanen van Leuven hebben doen
775 doorgaan als getuigenis afleggende, dat de burgers zouden geschoten hebben, voorgoed
een einde nemen.

De Belgische koning te velde.

780 Van een Belgisch militair, die gewond In Engeland ligt, ontving de "Maasbode" een
schrijven, waaraan wij het volgende ontleenen:
Onze koning. Ja, wij zelven hadden er al veel van hooren spreken, dat hij dapper
stond naast ons, met ons vocht en zijn mannen hielp, waar hij kon. Vele van mijn
vrienden hadden hem gezien in de loopgraven; zij waren er trotsch op een
goedkeurenden hoofdknik van hem te hebben ontvangen, maar mij was die eer nog niet te
785 beurt gevallen. Beste vriend, ik verlangde er zoo naar, dat de koning mij en onze
Vlaamsche kerels – want wij waren al te maal Vlamingen bijeen – zou bezig zien in
onze loopgraven. Wij waren er elken dag op voorbereid, maar bij ons, waar het vanwege
de overstromingen zeer moeilijk te komen was, zagen wij hem niet.
Toch heb ik hem, onzen dapperen, edelmoedigen vorst, gezien en zelfs gesproken. Het
790 gebeurde, toen ik gewond was... en niet meer verder kon. Gij weet reeds hoe
hardnekkig wij bij Dixmuiden gevochten hebben om deze vernielde stad te behouden,
maar de Duitschers zijn geweldige soldaten, en vooral ook goede tactici. Over
krijgslisten beschikken zij, zooveel als zij willen geloof ik.
Wij lagen aan den Noord-Westkant van Dixmuiden. De Duitsche aanvallers, de
795 infanterie, lokten ons tot een bajonetgevecht, maar toen wij uit de loopgraven kwamen
om te attaqueeren, trok de Duitsche infanterie een paar honderd meters terug en
tegelijkertijd slingerden Duitsche machinegeweren en kanonnen een regen van
projectielen op ons neer, dat niemand... niemand gespaard bleef.
Alles wat nog kon, strompelde en kroop terug, om het smalle bruggetje over de Yser te
800 bereiken...
Ook ik was nog onder de gelukkigen, d.w.z. ik had door den Duitschen krijgslist niet
meer dan een arm verloren. Een granaatscherf was er tegen aangeslagen en had het
onderste gedeelte van mijn linkerarm zoodanig verbrijzeld, dat mijn hand er bij te
bengelen hing.
805 Ik behoef u niet te schrijven in welk een toestand ik mij bevond. Ik was half
bewusteloos nog van den geweldigen slag en lag willoos ten gronde. Maar dan dacht ik
plots weer aan de Duitschers; ik zag ze komen in de verte... en spande al mijn
krachten in om te ontkomen. Zij schoten op me, een wolk van kogels vloog langs me
heen en het zou toch met me gedaan zijn geweest, wanneer de vijanden niet van af het
810 Westen in de flank door onze troepen waren aangegrepen. Met tranen in de oogen zag ik
nu hoe de Duitschers, die overmachtig als zij waren, onze compagnie uiteen hadden
geslagen, thans door onze versterkingen tot staan werden gebracht,
Hevig werd er gevochten... maar dat was mijn redding. In een klein rietveld viel i
uitgeput neer. Mijn verbandpakje kwam mij goed ter stade, want ik moet verder
815 bloedverlies voorkomen. Toen ik mijn verband, zoo goed en zoo kwaad als het ging,
gelegd had, was het donker geworden. Het begon hevig te regenen en ofschoon mijn
geheele lichaam stijf was van pijn, moest ik zien een beter onderkomen voor den nacht
te vinden. Doch waar? Het infanterievuur had opgehouden en overal was het stil.
Alleen het riet ruischte zoo droef onder den sneeuw-regen, dat het mij soms leek,
820 alsof uit het donkere veld overal klachten van gewonden opstegen.
Op goed geluk af sukkelde ik verder en kwam ten slotte bij een onzer posten, die me
een overgang over de Yser wees.
Toen ik aan den overkant was, voelde ik mij ten oogenblik verlicht. Doch slechts een
moment, want terwijl ik langs een klein zijpaadje voortstrompelde om den weg van
825 Yperen te bereiken, overviel mij opnieuw de uitputting. Ik stortte neer... en kwam

eerst tot bewustzijn, toen een persoon zich over mij heenboog en mij cognac had gegeven.

In het licht van zijn zaklantaarn meende ik een luitenant in hem te herkennen en zei daarom: "Dank u, luitenant."

830 Hij en de anderen namen mij toen op en droegen mij maar den weg van Yperen. Daar stond een auto... de chauffeur salueerde... en sprak mijn onbekenden officier met "majesteit" aan... Ik keek, staarde... ja het was mijn koning. Mijn wensch was voldaan: Ik had onzen koning op het slagveld gezien... Gloeiend van koorts moet ik, 835 terwijl Z.M. en zijn adjudant, mij in hun auto legden, nog gefluisterd hebben: "Leve de koning.

Zend dit blad na gebruik naar onze militairen of een interneeringskamp!

DUITSCHLAND.

840 **De reorganisatie der industrie.**

(Van onze Berlijnschen correspondent.)

BERLIJN, 29 November.

845 Deze oorlog der oorlogen heeft het oeconomisch leven in Duitschland veel ernstiger en veel intensiever gedesorganiseerd dan ooit tevoren een oeconomische crisis deed. Een desorganisatie is het gevolg geweest, waarbij die van 1870/71 nog maar kinderspel is. Hetgeen niet anders verwacht kon worden. Sedert den laatsten, grooten oorlog, dien 850 Duitschland voerde, nu vier en veertig jaar geleden, zijn de relaties op het gebied van den handel en de industrie tusschen de verschillende volkeren van de wereld steeds inniger geworden, waardoor elk volk afhankelijker geworden is van de overige naties.

Daarin is ook een der redenen te zoeken, waarom de neutrale volkeren, die in vroegere oorlogen dikwijls weinig of geen nadeel ondervonden van een oorlog, thans soms even veel te lijden hebben als de oorlogvoerende staten zelve onder de malaise.

855 Een graadmeter voor deze oeconomische crisis is de werkloosheid. Volgens de officieele statistiek in Duitschland bedroeg deze eind Augustus 22,4 procent, niettegenstaande toen honderd-duizenden arbeiders onder de wapens waren. En in vreedstijd bedroeg het hoogste percentage van de werkloosheid, sedert de publicatie van deze statistieken 4,8 procent.

860 De Deutsche industrie moest deze desorganisatie trachten te beantwoorden met een reorganisatie, wilde zij zichzelf en het land niet prijs geven aan een ruïne, welke haar terugslag natuurlijk onmiddellijk zou doen gevoelen op de slagvelden.

Op welke wijze deze reorganisatie tot stand gebracht werd en met welk succes wordt verteld in het tijdschrift "Die Bank", door dr. O. Stillichs, van wiens artikel ik een uittreksel vond in de "Vorwärts".

865 De gevolgen van den oorlog moesten in de eerste plaats treffen de luxe-industrieën en de industrieën, die aangewezen zijn op invoer van de ruwe producten uit het buitenland, of op afzet van haar fabrikaten naar het buitenland. Het zwaarst geleden hebben stellig de laatstgenoemde takken van industrie.

870 De belangrijkste van deze zijn: de machine-industrie met een jaarlijkschen uitvoer van 680 millioen mark, de ijzer-industrie met een uitvoer van 724 millioen Mark, de steenkolen-industrie met 663 millioen Mark, de textiel-industrie met 264 millioen Mark, de suiker-industrie met 265 millioen Mark, de papier-industrie met 263 millioen Mark en de chemische industrie met 254 millioen Mark uitvoer.

875 Voor een groot gedeelte hebben deze takken van industrie zich schadeloos gesteld voor het verlies van de buitenlandsche afzet-gebieden door de leveranties voor het leger. Met een buitengewoon aanpassingsvermogen heeft het kapitaal in korten tijd zich geworpen op de fabricage van artikelen, die de grootste winsten beloven. Bij deze reorganisatie zijn twee groepen van ondernemingen te onderscheiden: ondernemingen, die niet behoeften over te gaan tot een verandering van de productie, alleen tot een 880 verschuiving van den afzet, en ondernemingen, die haar productie zelve volkomen moesten wijzigen.

Tot de eerste groep behooren bijvoorbeeld de ondernemingen van de levensmiddelenproductie. De conserven-fabrieken, de molens, de groote bakkerijen, de 885 chocolade-fabrieken, de worst-fabrieken produceeren thans hoofdzakelijk voor het leger. Dit zelfde geldt voor de textiel-industrie. De weverijen hebben volop werk met het vervaardigen van laken voor de uniformen, van dekens, van tenten, de tricotage-fabrieken met het produceeren van wollen ondergoed en kousen. De kousen-fabrikanten zijn zoo met opdrachten overladen, dat zij geen contracten meer kunnen aannemen in dit jaar.

890 Voor den hospitaal-dienst worden enorme hoeveelheden verband-materiaal verlangd. Ook de spinnerijen kunnen het werk niet aan.

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 december 1914

Buitengewoon groot is de vraag naar leer, dat, nadat de meeste staten een uitvoerverbod hebben afgekondigd, zeer sterk in prijs gestegen is. Er worden dan ook reeds surrogaat-fabrikaten vervaardigd. Zoo bijvoorbeeld militaire helmen uit vilt, die ook veldgrijs zijn, echter met metaal uitgeslagen.

De bontvoorraden zijn op en de prijzen dienovereenkomstig gestegen. De cartonage-fabrieken maken nu in hoofdzaak alleen dozen tot het verzenden van de geschenken naar de soldaten in het front.

De sigaren-fabrikanten hebben een "Deutsche Centrale für Kriegslieferungen von Tabakfabrikaten" opgericht te Minden, die alle opdrachten van het legerbestuur in ontvangst neemt en deze bestellingen dan volgens een vooraf gemaakte verdeling gunt aan de vijf Deutsche tabak-fabricagedistricten om op deze wijze een gelijkmatige arbeids-verdeeling te scheppen.

De belangrijkste organisatie volgens dit verdeelingssysteem is in het leven geroepen door den "centralen bond van Deutsche industrieelen" en door den "Bond van Industrieelen", door de beide groote vereenigingen dus van wat men in Deutschland noemt de "schwer" en de "leicht"-industrie. Het doel van deze organisatie is: "de beschikbare krachten op de meest rationeele wijze te concentreren en te organiseeren, opdat in de eerste plaats versplintering en verkwisting van oeconomische machtsmiddelen voorkomen wordt."

Het bestuur zorgt voor de meeste snelle verspreiding van de staats-inschrijvingen en voor het bekend maken van belangrijke mededeelingen op dit gebied. En het is deze organisatie reeds gelukt orde te brengen in de aanvankelijk volkomen ongeregelde oorlogs-productie.

Ook andere concurreerende groepen van privaat-industrieën hebben zich tot organisaties aanéén gesloten, die de verkregen opdrachten verdeelen. Zoo bijvoorbeeld hebben de hoeden- en lakenfabrikanten te Gubem een kongsie gevormd, die de legerleveranties ontvangt en verdeelt.

Binnen en buiten deze organisaties is er een reeks van ondernemingen, die behooren tot de tweede groep, zoeven genoemd, die dus sedert het begin van den oorlog verandering gebracht hebben in hun productie. Aan het hoofd van deze ondernemingen staat de "Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft" te Berlijn, die thans naast en in plaats van dynamo's granaten vervaardigt, metalen knopen en andere oorlogs-benodigdheden. De Siemens-Schuckert-fabrieken produceeren ijverig alle ingrediënten noodig voor telegraaf- en telefoon-leidingen. Een aantal ijzergieterijen en machine-fabrieken maakt granaten, terwijl naaimachine-fabrieken zich toeleggen op het vervaardigen van kartetsen. Schrijfmachinefabrikanten leveren thans rijwielen voor het leger. Een machinefabriek in Frankfort a/O produceert thans drinkbekers, eetkommen, lepels en vorken voor de soldaten. Een fabriek voor fotografische artikelen legt zich toe op het leveren van riemkoppels, een fabriek voor broeikassen op veldstoelen en timmerkasten. Een gedeelte van deze fabrieken heeft thans meer te doen dan vóór den oorlog. De ijzergieterijen hebben de prijzen van het gietijzer met tien procent verhoogd.

De chemische industrie, die in den beginne niets anders te doen had dan het vervaardigen van kleurstoffen voor de uniformen, vervaardigt thans pharmaceutische artikelen, isoleer-kleurstoffen voor hospitalen en gevangenkampen, koffie- en bouillon-capsules, essenses, enz.

Al dient deze productie door en voor den oorlog voor onproductieve doeleinden, toch wordt het economische leven in Deutschland er door in stand gehouden. En aan deze reorganisatie is het te danken, dat het percentage van de werkloosheid van 22,4 procent daalde tot 16 procent in eind September en sedert dien tijd nog kleiner geworden is.

Deze fabrikanten en arbeiders verdienen eerlijk hun deeltje van de vijf milliard. Maar hoevelen zijn er, die op minder loyale wijze zich trachten te verrijken, handelend volgens het cynische principe, dat het wel een ezel moet zijn, die niet aan oorlogsleveranties verdient.

Speculanten hebben natuurlijk geen middel onbeproefd gelaten om de prijzen voor verbruiks-artikelen, behoudens dan enkele luxe-artikelen, in de hoogte te drijven. Waar de openbare critiek zich onmiddellijk daartegen verzette, zooals bij prijs-opdrijving van meel en graan, heeft de Rijksregeering een woordje meegesproken. En de regeering zal er ook wel op letten, dat de volksvoeding met vleesch beschermd wordt tegen deze speculanten, vooral waar binnen afzienbaren tijd het gevaar van vleeschnood niet dreigt.

Dat de oorlog een algemeen stijgenden tendenz voor een aantal verbruiksartikelen ten gevolge zou hebben, was te voorzien.

"In welke mate", schrijft de "Tägliche Rundschau", "een teugelloos speculantendom zich meester gemaakt heeft van den warenhandel en hoe deze speculanten het zelfs

klaar gespeeld hebben ook goederen, die niet dagelijks en niet algemeen gebruikt worden binnen het bereik te brengen van hun uitbuitings-honger, blijkt uit de volgende drastische voorbeelden:

Voor den dubbelen centenaar werd betaald:

	vóór den oorlog	thans
	Mark	Mark
aluminium-afval ...	120-150	450
lijnolie	54-56	90
raapolie	62	100
palmpittenolie	tot 70	100
teerolie	6	14-15

Dit alles zijn artikelen, waarvan de binnenlandsche productie grooter is dan het binnenlandsch verbruik. De productiekosten zijn niet gestegen en toch zijn de prijzen meer dan verdubbeld.

"Wij mogen vermoeden, dat fabrikanten en handelaars afgesproken hebben de verbruikers den oorlogsnood te doen voelen. Hiertegen moet de regeering energisch optreden". Ieder wil in deze tijden zijn deeltje aan de vijf milliard verdienen. Men behoeft maar de advertentie-pagina's van de meest verspreide kranten te lezen, om een indruk te krijgen hoevelen hun geluk beproeven in oorlogsleveranties. In den beginne moet er door velen werkelijk een aardig stuivertje verdient zijn, al trachtte het legerbestuur ook den onnoodigen tusschenhandel uit te schakelen bij legerleveranties. Maar bij de enorme behoefte en in de haast van de eerste weken kon dit principe niet steeds doorgevoerd worden. Werd er snel geleverd, dan lette men niet zoo op den prijs. Doch nu, zegt men, is de gouden tijd reeds voorbij!

Vervoer van gewonden.

Welke moeilijkheden het vervoer van de tallooze gewonden in dezen oorlog oplevert en hoeveel het dikwijls te wenschen overlaat, blijkt uit een opstel van den bekenden Heidelbergischen professor V. Czerny in de *Deutsche Medicinische Wochenschrift*, waaruit een Amsterdamsch medicus ons het volgende aanhaalt:

De artilleriestrijd speelt in dezen oorlog de hoofdrol. Gescheurde, tot flarden geretene wonden, waarin de shrapnellkogels en granaatsplinters blijven steken met verscheurde, vuile lappen der kleederen, bevuild met aarde en uitwerpselen van menschen en dieren, komen bij de helft van alle gewonden voor. Daarbij liggen de soldaten dagen- en wekenlang in de loopgraven, half in het water, blootgesteld aan de nachtelijke koude. *Het duurt vele uren, dikwijls dagen lang, tot de gewonden in geneeskundige behandeling kunnen komen. Dan komt hst eindeloze vervoer in vuile goederenwagens. Op karig strooi, dicht opeen als haringen, liggen tot 30 gewonden samen, met lijders aan dysenterie, zonder hulp, zonder verpleging, zonder bescherming tegen de koude...* De verwonden komen in de wagens... gelukkig in de hoop, spoedig in het vaderland in behoorlijke verpleging te geraken. Urenlang staat dikwijls de trein op open plekken en moet wachten tot het signaal voor voortrijden wordt gegeven.

Geen mensch op den trein weet, waarheen deze gaat. Men weet slechts, dat hij naar huis gaat en dat houdt er den moed bij de gewonden in... *Zoo kan het voorkomen, dat b.v. een trein met gewonden er van Kamerrijk tot Keulen 6 dagen over doet, en dat de gewonden, ternauwernood een verfrissing krijgen en het verband niet wordt verwisseld, daar zij meestal zonder dokters, ja zelfs zonder verplegers, de reis moeten maken.* Ik zoude mij hierbij op het getuigenis van officieren en soldaten kunnen beroepen, *als niet de toestand van vele hulplazarettreinen, die het station Heidelberg zonder begeleiding hebben gepasseerd, ons voor oogen en neus de volkomen onvoldoende verzorging hadden kenbaar gemaakt.* Wel hebben wij prachtig ingerichte hospitaaltreinen, die voornamelijk op tentoonstellingen bij den leek den indruk wekken, dat ook in den oorlog voor de gewonden zoo goed mogelijk wordt gezorgd. Gelukkig de gewonde, die in zulk een trein onder goed geneeskundig toezicht naar het vaderland wordt teruggebracht. Maar die mooie treinen zijn nog niet voldoende voor het tiende deel der gewonden bij de tegenwoordige, op reusachtige schaal gevoerde gevechten.

De bom die verkeerd barstte.

Een der Duitsche bladen schrijft:

't Was in Oost-Pruisen, in een héél klein stadje.

Vluchtelingen komen van de Russische grens. Op wagens, karren en ladders dragen ze hun have en goed mee, steeds geringer van omvang, want ze vluchtten nu reeds voor den derden keer. Wat een ellende! Welk een vreeselijke ontbering: nijpende honger, bittere kou! Gastvrij staan de deuren der scholen open; onderdak, warmte en voedsel

1025 wordt daar den armen verstrekt. De oogjes der verkleumde kinderen beginnen weer te
glansen! En als de stakkerds – ook de grooten – een beetje tot kalmte zijn gekomen,
worden de tongen lenig en ze slaan aan 't praten, aan 't vertellen van 't
afgrijselijke...
"De Russen kwamen; grauw als de grond zagen ze er uit en groot waren ze in aantal.
Ik had m'n karretje al van stal gehaald, ons boeltje gepakt, het paardje ingespannen.
1030 't Kon er op los gaan. Maar – wat zie ik? Twee Pruisische machine-geweren bij de deur
van mijn schuur. Héél stilletjes duwen twee soldaten de schuurdeur een eindje open en
– floep – sluipen ze binnen! Onhoorbaar gaat de deur weer dicht.
"Arme kerels," denk ik, "die schuilhoek zal jullie óók niet veel dekking geven."
Al meer en meer naderen de Russen het dorp. "Neen, géén Pruis is er meer! – Een wenk
1035 wordt gegeven – opgewekt en zorgeloos trekt de Russische legermacht verder in dichte
gelederen. Weer gaat de schuurdeur open; zachtjes, uiterst behoedzaam worden twee
machinegeweren te voorschijn gebracht. Een gaat rechts, een naar links. En dan ineens
barst het los als een hel. Trrrrr!! En voordat de Russen weten, wat er gebeurt, liggen
za al uitgestrekt op den grond...
1040 "En jij?" vroeg men het boertje. "Wat gebeurde er met jou?"
"Ik?" vertelde hij kalm verder, "ik spande mijn paardje in, de vrouw en ik stapte in
den wagen en toen ging 't vooruit. Waar heen? Over velden en weiden! Ons paardje trok
en trok; de Russen vuurden en vuurden, kogels suisden en floten om onze ooren; geen
1045 enkele trof doel. Toen – een luid gekraak – 't paardje zat vast in den moddergrond,
de voorwielen van 't karretje in een diepe geul; ons beest kon zich niet bewegen. –
En de Siberische regimenten naderen meer en meer. Ook Russische artillerie. We wanen
ons verloren. En van de beide machinegeweren hooren we maar onafgebroken het eentonig
trr, trr. Niets stoort hen in hun arbeid. De dood grijnslacht van louter plezier...
Daar is de Russische artillerie. Vuur! – Och, dar kleine schuurtje. – Vaarwel,
1050 dappere kerels, moedige jagers!
Gierend suizelt eem granaat door het luchtruim en slaat neer in den natten weide-
grond; – versmoort; – besmeert ons met modder.
Maar dát is toch te veel voor ons paardje. Het dier trilt op z'n beenen, zet zich
schrapp – rukt – de wagen bonkt – de geul ligt achter ons en in galop gaat het verder
1055 – we zijn gered – en zoo ziet ge ons hier – geef alsjeblief onzen levensredder een
extra portie haver!"
"Ja, doet dat," voegde de vrouw er aan toe, die totnutoe had gezwegen, "doet dat,
morgen moeten wij verder!"

1060 **ENGELAND.**

Koning George in Frankrijk.

LONDEN, 2 December. (Reuter's bijzondere dienst). In een stad in Frankrijk (waarvan
de censor in overdreven geheimzinnigheid den naam verdonkeremaande) bracht de koning
een bezoek in het hospitaal. Hij sprak de gewonden toe en verzekerde hen van zijn
1065 sympathie en zijn medegevoel. Een Duitsche gewonde officier sprak hij in het Duitsch
aan, en zeide te wenschen, dat aan de Duitsche gewonden litteratuur in het Duitsch
zou worden verstrekt; hiervoor was, zooals men den koning verzekerde, reeds gezorgd.
Een ernstig gewond officier verhaalde den koning, dat hij in de loopgraven een
courant aan 't lezen was, toen een kogel door het blad geschoten werd, juist door den
1070 naam van iemand uit 's konings gevolg. Daar deze ook thans tot het gevolg van den
koning behoort, liet Z.M. hem roepen, en toen vertelde de gewonde hem, dat hij juist
bezig was een brief te schrijven om dit merkwaardige geval mede te deelen, en het
stuk courant met het kogelgat op te zenden, toen hij door een anderen kogel gewond
werd.
1075 De koning sprak zijn voldoening uit over de bewonderenswaardige en uitstekende wijze,
waarop het hospitaal was ingericht en geleid.
De koning bezocht vervolgens het hospitaal voor de Indische gewonden, waar hij
veertig minuten verbleef en met de gewonden sprak.
De Sepoys waren verbaasd uit de vragen van Z. M. te vernemen, dat hij de
1080 bijzonderheden kende van de gevechten waaraan zij medededen en de regimenten waarin
zij dienden. De koning was onder den indruk van de buitengewone gelatenheid en het
geduld, waarmede de Indiërs hun pijnlijke wonden dragen. De koning ging de geheele
inrichting van het hospitaal na, waarin de kaste-regelen van de verschillende secten
nauwkeurig worden nageleefd.
1085 Daarna bracht de koning een bezoek aan het reconvallescenten-kamp, waar een Sepoy uit
zijn bed kwam en riep: "God save the king!" Het was het eenige Engelsch wat hij
kende.

In Somaliland.

- 1090 Uit de uitvoeriger mededeelingen in de Engelsche bladen blijkt dat wij gelijk hadden met onze opvatting omtrent de operatiën in Somaliland. Het persbureau meldt n.l. dat reeds na de actie tegen de Derwisjen in Augustus 1913 besloten was tot versterking van het kameelruiterscorps in Somaliland en van het Indische contingent dat in het protectoraat dienst deed. Eveneens werd toen besloten dat Sjeik en Burao in het
- 1095 binnenland zouden worden bezet en dat deze laatste plaats, de basis zou worden van het gereorganiseerde corps kameelruiters. Op 20 November is nu dat politiecorps in botsing gekomen met de derwisjen bij Sjimberberris, wier versterkingen alle werden genomen, waarna het corps naar Burao terugkeerde.
- 1100 Een Engelsch kapitein werd gedood, een ander kapitein zwaar, een derde licht gewond. Achttien manschappen werden gewond, drie gedood.
- Een telegram uit Konstantinopel weet te vertellen, dat duizenden Somalis tegen Egypte optrokken.

Engelsche mededeelingen.

- 1105 LONDEN, 1 Dec. (Reuter.) De inboorlingen van de Fidji-eilanden hebben 600 £ gestort in het oorlogsfonds en aangeboden 1500 strijders te zenden.
- Lord Roseberry, die een Schotsch feestmaal te Londen presideerde, hield daar een rede, waarin hij verklaarde, dat de vijand zich aan afschuwelijkheden had schuldig gemaakt, erger dan in de oorlogen der barbaren waren voorgekomen, waarna hij
- 1110 vervolgde: "Ofschoon deze afschuwelijkheden smart veroorzaken aan gewone particulieren, kunnen zij geen algemeene rouw veroorzaken op het oogenblik, dat onze legers zich onderscheiden door de schitterendste oorlogsdaden, die tot dusverre ooit verricht zijn. Van alle zijden klinkt de dreunende stap der strijdende massa's, gekomen van de autonome kolonies van over zee, om de Britsche beginselen van eer en
- 1115 openbaren trouw te verdedigen.
- Dat schouwspel geeft ons zekerheid van een volkomen overwinning van het Engelsche leger in den strijd voor de voorschriften van het publieke recht in Europa.
- Mevr. Pankhurst, die de suffragettenbeweging tegen de regering leidde, verklaarde gisteren in een rede, die zij te Londen hield: "De oorlog, dien wij voeren, is
- 1120 rechtvaardig. Onze eer, naam en zelfs ons bestaan, staan op het spel. Groot is het aantal vrouwen, die gaarne de mannelijke sekse zouden willen behooren, om ook ten strijde te trekken."
- Bernard Shaw zegt in een brief aan de Iersche pers over den plicht van Ierland in dezen oorlog: Iedere Ier, die zich vriend noemt van Potsdam, verklaart zich tevens
- 1125 tot vijand van Frankrijk. En er is geen instelling ter wereld, die de onverzoenlijke politieke vijandschap van ieder democraat zoo heeft als Potsdam.
- De oorlog heeft nog steeds weinig invloed op den prijs der voedingsmiddelen; een pond vleesch kost slechts een penny meer dan het vorige jaar en ook het ingevoerde vleesch is slechts weinig duurder geworden. Volgens een ministerieele mededeeling kost het
- 1130 graan te Berlijn 12 sh. meer dan te Londen.
- Volgens statistieken van het ministerie van Handel heeft de omvang der werkloosheid in October in het Vereenigde Koninkrijk het bewijs geleverd, dat handel en nijverheid slechts weinig geleden hebben. De vermindering van het aantal werklieden was in September vrij belangrijk. Houdt men echter rekening met de dienstnemingen en het
- 1135 oproepen der reservisten, dan is het juiste cijfer dier vermindering slecht 1½ procent. In October trad groote verbetering in, dank zij de herleving van het vertrouwen in het binnenland en het toenemen van den uitvoerhandel. Bij deze factoren komen nog de groote bestellingen voor het Britsche leger en de legers der geallieerden. Dit alles veroorzaakt een voortdurende verbetering in zaken, behalve in
- 1140 een of twee bedrijven.
- Omstreeks midden-October was het aantal personen die dienst namen gelijk aan dat der werkloozen gedurende den oorlog, terwijl, wat de vrouwen betreft, de werkloosheid belangrijk minder was dan in September.
- Als voorbeeld van de toenemende beweging voor indiensttreden kan dienen, dat een
- 1145 fabriek van oorlogsmateriaal een beroep heeft moeten doen op lord Kitchener om te beletten dat het personeel in dienst trad. Kitchener heeft toen een schrijven gericht aan deze arbeiders, waarin hij hun verzekerde, dat zij het land even nuttig dienden door aan den arbeid te blijven, als door onder de wapenen te gaan.

1150 **Minister Churchill.**

Winston Churchill, Engelsch minister van oorlog, is Maandag j.l. 40 jaar geworden. Zonder tegenspraak kan worden gezegd, dat geen enkel minister in Europa zulk een veelbewogen leven achter den rug heeft als deze nog betrekkelijk jonge staatsman. Op zijn 19de jaar trad hij in militairen dienst. Hij streed in verschillende deelen van

1155 de wereld. In 1895 streed hij in de gelederen van het Spaansche leger op Cuba, en werd hij benoemd tot ridder eerste klasse van de Spaansche Orde voor militaire verdiensten. In 1897 was hij weder bij het Engelsche leger in Indië in dienst en werd herhaaldelijk bij dagorder vermeld. In 1898 nam hij deel aan de Nijl-expeditie en vocht hij mede in den slag bij Kartoem.

1160 Daarna trad hij op als militair correspondent voor de "Morningpost". Maar in 1899 tijdens den Boerenoorlog deed hij dienst bij de Zuid-Afrikaansche lichte cavalerie. Hij werd gevangen genomen, ontsnapte echter na een maand en nam daarna weder deel aan verschillende gevechten o. a. bij Spioenkop.

1165 Zijn intrede in het Engelsche parlement deed hij in 1900 als conservatief lid voor Oldham; zijn opvattingen wijzigden zich echter langzamerhand en in 1906 werd hij liberaal lid voor Manchester (N. W.). In hetzelfde jaar werd hij onder-secretaris van koloniën, werd daarop minister van handel, vervolgens van binnenlandsche zaken en verwisselde deze portefeuille in 1911 voor die van marine. Zijn handelingen als zoodanig hebben, vooral in den laatsten tijd, vrijwat aanleiding gegeven tot critiek,

1170 die echter langzamerhand weder verstomd is. Behalve journalistieke bijdragen heeft hij nog tijd gevonden boeken te schrijven over oorlogen, die hij heeft medegemaakt, over zijn reizen, terwijl hij bovendien een levensbeschrijving van zijn vader, Lord Randolph Churchill, heeft uitgegeven, een werk, dat geroemd wordt als een model van een politieke biographie.

1175

TURKIJE.

Russische berichten.

PETROGRAD, 2 Dec. (R. T. A.) Rapport van den generalen staf van het Kaukasische leger:

1180 Den 30sten November vond geen actie van beteekenis plaats.

De strijd aan de Russische grens.

KONSTANTINOPEL, 2 December. (W. B.) Een bericht uit het hoofdkwartier meldt: De strijd aan de grens van Aserbeidschan duurt voort.

1185 (Aserbeidschan is een provincie in Noord-Perzië, aan Rusland en Turkije grenzende).

ZUID-AFRIKA.

Generaal Botha naar het front.

LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) De "Daily Tel" verneemt uit Johannesburg, dat generaal Botha naar het front in Duitsch Zuidwest is gegaan.

1190

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Behandeling van de leden der Fransche kolonie.

BOEDAPEST, 2 Dec. (W. B.) De leden van de hier gevestigde Fransche kolonie hebben de Fransche regeering medegedeeld, dat de houding van de Hongaarsche overheid tegenover hen thans dezelfde is als in vreedstijd en dat, de melding bij de politie uitgezonderd, geen bijzondere maatregelen tegen hen zijn genomen. Zij verzoeken derhalve de Fransche regeering om zich in Frankrijk bevindenden Hongaren dezelfde goede behandeling te verzekeren.

1200

Zie verder pag. 7

RECHTZAKEN.

Beleediging van den Duitschen Keizer.

1205 Het Gerechtshof alhier heeft heden vernietigd het bij verstek gewezen vonnis van de Amsterdamsche Rechtbank, waarbij S. W. Coltof vrijgesproken werd van opzettelijke beleediging van het hoofd van een bevriende Staat in "De Nederlandsche Financier, Dagelijksche Beurscourant", waarvan hij redacteur is.

1210 Het Hof, opnieuw rechtdoende, verklaarde beklagde schuldig en veroordeelde hem bij verstek tot f100 boete of 20 dagen hechtenis.

1215 Door het Hof werd overwogen, dat het opstel wel is waar bevat een bespreking der financieele gevolgen van den juist uitgebroken oorlog, maar dan overgaat in persoonlijk politieke beschouwingen van den schrijver, waarin hij zijn persoonlijk ongunstig oordeel over handelingen van Duitschland, van den Duitschen Keizer en van de militairen ten beste geeft, welke uiting van bekl.'s persoonlijk oordeel krenkend is voor de eer, en den goeden naam van den Duitschen Keizer aantast. En waar vast staat dat deze uiting willens en wetens is geschied, is ook het opzet om te beleedigen bewezen.

- 1220 **Verboden uitvoer.**
De officier van justitie bij de Rechtbank te Almelo eischte tegen B. Bulters te Lossier, wegens poging tot verboden uitvoer van 7 zakken tarwebloem (totaal 350 K.G.) vier maanden gevangenisstraf, met verbeurdverklaring van de inbeslag genomen zeven zakken, kar en paard.
- 1225 **Duitsche officieren van gezondheid door den Parijschen Krijgsraad veroordeeld.**
Door den krijgsraad te Parijs is een aantal Duitsche legerdoctoren veroordeeld tot gevangenisstraffen van 6 maanden tot 2 jaar. Dit feit heeft in Duitschland zoowel in de artsenwereld als in die der juristen groote beweging veroorzaakt; de Duitsche volkenrechtsgeleerden hebben er de fiolen van hunne verontwaardiging over
- 1230 uitgeworpen, en in de "Vossische Zeitung" spreekt von Liszt de verwachting uit, dat ook de opinies in de neutrale landen zich zullen doen hooren.
Inderdaad is hier een zeer belangrijk punt aan de orde, daar het een wereldbelang betreft: de erkenning van den rechtstoestand van den ambulancedienst.
- 1235 Indien het waar is, dat de Fransche militaire jurisdictie hier is misbruikt om wrok te koelen op leden van de vijandelijke macht, hoewel deze met de onschendbaarheid van den geneeskundigen dienst omkleed waren, — dan zou dit stellig reden tot zeer groote grieven zijn.
Maar indien werkelijk de Duitsche militaire artsen zich aan plichtsverzuim en erger
- 1240 hebben schuldig gemaakt, — dan is voor verontwaardiging jegens de Franschen geen grond, en blijft alleen de, overigens zeer practische, vraag, aan welke autoriteit zulke legerdoctoren onderworpen zijn, indien zij, overeenkomstig internationaal gebruik, na het aftrekken van hun eigen leger bij de vijandelijke legermacht werkzaam blijven.
- 1245 Bij de bespreking van het onderhavige geval moet men, als zoo vaak, weer vooropstellen dat de feiten door de berichten niet volkomen duidelijk vaststaan, en dat men dus met veronderstelling van verschillende mogelijkheden heeft te redeneeren. De veroordeeling geschiedde wegens: medeplichtigheid aan diefstal door heling.
- 1250 De betrokken doctoren, — zeide de aanklacht, — waren den 7en September met het Duitsche leger te Lisy-sur-Ourcq gekomen en hadden daar hunne ambulance gevestigd. Het plaatsje van 1850 inwoners was door de Duitschers, volgens opgave van den maire, geheel geplunderd, voor een waarde van 500.000 à 600.000 francs.
De doctoren verklaarden hunnerzijds, dat deze plundering in elk geval reeds moest hebben plaats gehad, dagen voordat zij aankwamen, zoodat zij er niets van wisten en
- 1255 part noch deel eraan hadden.
Eenigen tijd later werden de Duitschers weer uit Lisy verjaagd, en alleen het hospitaal bleef met de doctoren en de gewonden achter, en zette bij het Fransche leger zijne werkzaamheid voort. Eene regeling, die bij de Roode Kruisconventie zeer verstandiglijk is erkend.
- 1260 Intusschen troffen de Franschen bij hun terugkeer, in de school waar de ambulance gevestigd was, een aantal voorwerpen: een koe, rijwielen en rijtuigen, vaten en flesschen wijn, — welke huns inziens slechts wederrechtelijk aan de bevolking konden zijn ontnomen.
De krijgsraad nam dit ook aan, en bovendien, dat die althans met medeweten van de
- 1265 doctoren en mede ten hunne profijte, waren afgenomen. In het bijzonder werden omtrent een honner ongunstige verklaringen afgelegd. Hij zou, nadat het Duitsche leger reeds lang teruggetrokken was, de bevolking hebben geterroriseerd en af gedreigd, zoodat de gendarmen hem met een revolver tot rede had moeten brengen. Van de houding der overigen, zoowel tegen de bevolking als tegen de gewonden, werd, zegt 't verslag in
- 1270 den *Temps*, slechts gunstig gesproken.
Of de doctoren inderdaad wederrechtelijk van vreemd en geplunderd eigendom hebben geprofiteerd, — dan wel of zij onschuldig waren, en hoogstens op regelmatige wijze hadden gerequireerd wat voor hun dienst noodig was, — in de beoordeeling daarvan kunnen wij niet treden.
- 1275 Een protest door den Artsenbond in Duitschland afgekondigd, zegt weinig: "Parijsche rechters hebben zich laten vinden om gevangen Duitsche artsen wegens gewelddadigheden jegens inwoners en nalatigheid bij de behandeling van gewonden tot een en twee jaren gevangenisstraf te veroordeelen. Duitsche artsen zouden geplunderd hebben en zich op gewelddadige wijze vergrepen aan vreedzame burgers. Duitsche artsen zouden door hun gedrag tegenover zieken dergelijke straffen hebben verdiend. Elk woord van rechtvaardiging zouden wij houden voor een declinatie van onzen stand. Wij voelen ons alleen gedrongen onze verontwaardiging uit te spreken en ons vertrouwen, dat Duitschland dezen vuistslag niet rustig zal ontvangen, doch zoo beantwoorden als van oudsher goede Duitsche manier is geweest."
- 1280
- 1285 Zulke "es is nicht wahr" toon, heeft nu eenmaal geen overtuigende kracht.

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 december 1914

Ook een zoo juist afgekomen ambtelijke verklaring der Duitsche regeering geeft geen volledig en afdoend beeld.

1290 Maar aan den anderen kant kunnen wij evenmin bepalen, of een Fransche krijgsraad op het oogenblik objectief genoeg vermocht te oordeelen, om de feiten, aan Duitschers, door Franschen ten laste gelegd, te berechten.

1295 Hier schuilt dan ook een bedenkelijk uitgangspunt voor de procedure. Het is en blijft een leelijk ding, door vijandelijke rechters, in vijandelijk land, te worden berecht. Laten dezen hun best doen, onpartijdig te oordeelen, — hoe weinig zekerheid bestaat er toch voor, dat de zaak van den beklagde inderdaad met volkomen onbevangeheid beoordeeld wordt.

Het is dan ook begrijpelijk dat men, de bevoegdheid van den militairen geneeskundigen dienst erkennend, *zelfs wenschend*, om ook bij 't vijandelijke leger te blijven doorwerken, een groot gevaar voor dö goede regeling ziet, indien de vijand zijn jurisdictioneelen arm naar deze geneeskundigen kan uitsteken.

1300 De Roode Kruisconventie zegt nadrukkelijk "het voor de behandeling van gewonden bestemde personeel zal, ongeacht zijne nationaliteit, door elke oorlogvoerende partij in wier macht zij zijn, onder alle omstandigheden worden gerespecteerd en verzorgd". Aan den anderen kant is niet te verlangen, dat zoodanig personeel als volkomen zelfstandig en eigengerechtigd wordt beschouwd. Zoodra het dienst komt te doen bij de

1305 vijandelijke legermacht, valt het volkenrechtelijk onder eene zekere autoriteit van die macht. Deze zal haar niet anders en verder kunnen aanwenden, dan voorzover de algemeene troepenbewegingen, en de eischen van den verplegingsdienst betreffen. Maar bezwaarlijk kan worden ontkend, dat wanneer het genoemde personeel zich aan strafbare handelingen schuldig maakt, diefstal, mishandeling, of wat ook, pleegt, — het

1310 daarvoor terecht kan worden gesteld. Evenals het voor disciplinaire tekortkomingen terechtgewezen kan worden.

Terwijl de geneesheeren ongetwijfeld als zoodanig onschendbaar zijn, d.w.z. niet in hun persoon of goederen mogen worden aangetast, — is dit toch ook begrensd door de voorwaarde, dat zij zich rechtmatig en in hunne qualiteit gedragen.

1315 De Roode Kruisconventie heeft in de bijzonderheden de positie van het bij de vijandelijke macht gevoegde geneeskundig personeel, niet geregeld, en kent alleen aan die macht de "leiding" van den dienst toe; de bevoegdheid om het personeel te houden zoolang het voor hun dienst onmisbaar is; en de verplichting om het te bezoldigen. Het blijkt nu, dat daar in de woorden van het tractaat een leemte is, waarop ook

1320 reeds sommige schrijvers gewezen hebben. Doch haar aan te vullen is zoo moeilijk niet.

Men kan de vergelijking in zekeren zin maken met parlementairs, wier onschendbaarheid ook erkend wordt, doch alleen zoolang zij zich niet vergrijpen.

1325 In het algemeen worden "vreemde militairen", die een krijgsmacht vergezellen, als aan de jurisdictie van die macht ondergeschikt beschouwd. Von Liszt meent in het aangehaalde betoog dit voor militaire doctoren te kunnen bestrijden. Doch dit standpunt komt ons niet houdbaar voor.

Waar het evenwel in de tweede plaats op aan komt, is, dat de rechtsmacht der Franschen met kan betreffen handelingen en feiten, begaan zoolang de Duitsche officieren van gezondheid onder Duitsch gezag stonden. Vreemde legertroepen zijn, zoolang zij in het eigen militair verband staan, "exterritoriaal". Hunne leden vallen onder de eigen jurisdictie, niet onder die van het land, waar zij vertoeven. Ook voor

1330 invasielegers geldt dit. Men gevoelt dan ook de onbillijkheid, als de Franschen Duitsche militairen gingen bestraffen, voor 't geen zij als leden der Duitsche

1335 militaire macht gedaan hebben. (Met spionnen is 't natuurlijk een ander geval).

De vraag wordt dus in dit geval: vallen de den Duitschen officieren te laste gelegde feiten in den tijd, dat zij nog onder Duitsch régime stonden, — of nadat dit zich onder Lisy teruggetrokken had? Is dat eerste zoo, dan zou de Fransche regeering niet anders kunnen doen, dan bij de terugzending der betrokkenen rapport uitbrengen en op

1340 bestraffing doen aandringen.

In het laatste geval ware het een onmogelijke eisch, dit te verlangen.

1345 Een of ander is uit de verslagen niet nauwkeurig op te maken; te minder, waar men hier natuurlijk allicht met een overgangstijdperk te doen kan hebben, waarin de Duitschers weg waren, — en de Fransche bezettingsmacht nog niet opnieuw vast gevestigd.

Voor deze periode is evenwel in het algemeen aan te nemen, dat de nieuwe jurisdictie de oude vervangt, en terstond intreedt, zoodra laatstgenoemde den aftocht geblazen heeft.

1350 Formeel derhalve strekt die jurisdictie zich dan ook reeds over het achtergebleven ambulancepersoneel uit. Van eene "vertrapping van het volkenrecht" door de Franschen, kan dus zoo algemeenweg niet worden gesproken, — gelijk Duitsche geleerden hebben

gedaan.

1355 Maar ten slotte moet daarbij dan wel degelijk met de bijzondere positie, nuttigheid en onschendbaarheid van dit personeel rekening worden gehouden, alsmede met het vage van den overgangstoestand. Aan de nieuwe bezettingsmacht, in dit geval de Fransche, kan de eisch worden gesteld, dat zij tegenover het ambulancepersoneel niet dan in zeer ernstige noodzakelijke en aperte gevallen optreedt. Anders zal wat zij rechtspleging zou willen noemen, zeer licht in retorsie- of revanchemaatregelen
1360 ontaarden, die *'t geheele gevoel van internationale veiligheid onder den militairen geneeskundigen dienst* in gevaar brengen. Het is derhalve, met het oog op dit algemeen wereldbelang, wel gewenscht, dat nauwkeurig en algemeen bekend worde, van welk gewicht en van welken aard de feiten of motieven zijn geweest, die tot vervolging en veroordeeling der Duitsche doctoren door
1365 de Fransche jurisdictie, hebben genoopt.

BINNENLAND.

Tegenspraak.

Reuter seint uit Washington:

1370 Na een conferentie met minister Bryan ontkende dr. Van Dyke, gezant der Vereenigde Staten in Nederland, dat hij een schrijven van Koningin Wilhelmina, waarin een plan aan de hand werd gedaan tot herstel van den vrede, aan president Wilson had overgebracht.

Laatste Berichten.

1375 **DE OORLOG.**

BELGIË.

Aan de Belgische grens.

Onze bijzonder berichtgever seint uit Sluis, 2 Dec.:

1380 Na het zware kanongebulder, dat gisteren den geheelen dag werd gehoord, is heden weer een stilte ingetreden. Trouwens, gisteravond plaste het gedurende geruimen tijd van den regen, die de verdere krijgsoperaties de eerste dagen wel zeer moeilijk of onmogelijk gemaakt zal hebben.

1385 Druppelsgewijs worden, ondanks alle pogingen der Duitschers tot geheimhouding, de juiste resultaten en de beteekenis van de beschieting van Zeebrugge toch bekend. Het blijkt, dat door het Engelsche geschut de havenwerken zoodanig getroffen zijn dat in de sluisdeuren geen beweging meer is te krijgen. Wat in de haven ligt kan dus niet meer naar buiten, en omgekeerd kunnen de booten, die in het kanaal liggen, alleen over land naar zee gebracht worden. Hoe verlegen de Duitschers daarmee zijn, blijkt wel uit hetgeen zij doen om uit de moeilijkheid te komen. Gisteren kreeg nl. de heer
1390 Capieau, directeur der electricische centrale in Zeebrugge - de sluiswerken worden electricisch bewogen - schriftelijk verzoek der Duitschers, uit Sluis, waar hij thans vertoeft, naar zijn woonplaats terug te komen. De heer Caprieau bedankte nochtans voor de vriendelijke uitnoodiging.

1395 Ook op andere wijzen willen de Duitschers gaarne van de diensten der Belgen gebruik maken. De directeur van de gasthuizen te Brugge werd uitgezonden om in Holland heelkundige instrumenten te halen. Voor deze gelegenheid was men wel zoo vriendelijk, hem een paspoort te geven. Maar toch, alvorens België te verlaten, werd de man van onder tot boven betast, moest hij zelfs zijn schoenen uittrekken, om te laten onderzoeken, of daarin soms brieven aanwezig waren. Den volgenden dag wilde men hem
1400 echter zonder bezwaar met de meegebrachte instrumenten toelaten.

Te Brugge wemelt het op het oogenblik van de soldaten. De straten zijn overdag overvol. 's Nachts worden de soldaten in particuliere huizen ingekwartierd, omdat men bij een verblijf in de kazerne vreest voor bomaanslagen uit vliegmachines.

1405 **ZWEDEN.**

Voor de Belgen.

Voor de lijdende Belgen wordt een oproeping gericht tot het Zweedsche volk door een aantal bekende personen, onder wie wij aantreffen: professor Svanti Arrhenius, Ellen Key, Sven Scholander, Carl Eldh Viktor Almqvist, Christian Eriksson, Selma Lagerlöf,
1410 Otto Nordenskjöld, de oud-minister Staaff en vele anderen; en daarin wordt gezegd: Welke ook de meening moge zijn over den oorlog, mannen en vrouwen van Zweden ontmoeten elkander in de sympathie voor het ongelukkige Belgische volk; en hoewel Zweden niet de helpende hand kan reiken aan allen, die lijden door dezen oorlog, hoopt het comité, dat allen die iets wenschen te doen zich zullen aaneensluiten bij
1415 de poging tot hulp aan de Belgen, die voor een groot deel in ballingschap, ven van hun vaderland rondzwerven.

De onderteekenaars van de oproeping doen daarom een beroep op den humanen zin en

1420 offervaardigheid van het Zweedsche volk, om mede te werken tot het lenigen van den nood dezer uit huis en hof gedreven ongelukkigen, die onverdiend zoo zwaar moeten lijden onder de ramoen van den krijg.

ENGELAND.

Engeland en Egypte.

1425 LONDEN, 2 December. (Eigen Bericht.) De "Daily Chronicle"-correspondent te Kairo had een onderhoud met Rushdi-pasja, den eersten minister, die met grooten lof sprak over het werk dat Engeland in Egypte had verricht en de groote diensten die Kitchener had bewezen. Rushdi-pasja zeide, dat het slechts natuurlijk was, dat Engeland en Egypte door nauwe banden van vriendschap en van samenwerking verbonden zijn, temeer, daar het Kanaal van Suez de voornaamste scheepvaartweg is voor het Engelsche Rijk.

1430

SERVIË.

De toestand in Servië.

1435 LONDEN, 2 December. (Eigen Bericht.) De "Times" verneemt uit Petersburg, dat volgens een telegram uit Nisj de toestand aan de Servische grens zeer ernstig werd. De Oostenrijksche regeering heeft daar een half millioen troepen heen gezonden. De Servische troepen konden bijtijds in meer defensieve stellingen terugtrekken. In vele Servische regimenten is het aantal officieren van 75 tot acht verminderd. De Serviërs hopen, dat de Russische troepen spoedig onder de muren van Boedapest zullen verschijnen.

1440

ITALIË.

De toestand in Tripolis.

1445 LONDEN, 2 Dec. (Eigen Bericht.) De "Morning Post" verneemt uit Rome, dat verschijnselen van agitatie in Tripolis eenige ongerustheid wekken. Een schermutseling had plaats te Nalut, waarin de Italianen de overwinning behaalden, met verlies van zeven doden en tien gewonden. De gouverneur kondigde den staat van beleg af in Djebel Nefusa. (Nalut ligt dicht bij de grens van Tripolitanië en Tunis, in het gebied van Djebel Nefusa).

1450

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Levensmiddelen en ziekte.

1455 LONDEN, 2 December, (Eigen Bericht.) De "Times" verneemt uit Bern, dat de prijzen van levensmiddelen in Oostenrijk zoo hoog worden, dat een maximum prijs van graan en meel moest worden vastgesteld. Alle gewone levensmiddelen zijn gemiddeld 30% in prijs gestegen. De cholera in Oostenrijk neemt niet af, neemt integendeel eer toe, volgens de officieele opgaven. De Zwitsersche regeering neemt maatregelen langs de Oostenrijksche grens tegen de cholera.

1460

FRANKRIJK.

De oorzaken van den oorlog.

1465 Gisteren is een Fransch geelboek verschenen over de geschiedenis van het ontstaan van den oorlog en over de aan den oorlog voorafgegane onderhandelingen. De *Times* van gisteren was reeds in staat een uitvoerig overzicht van dit Geelboek te geven. In een inleiding doet de correspondent van de *Times* te Parijs natuurlijk uitkomen, dat de geheele schuld van den oorlog Duitschland treft, dat "de regeerende klassen van dat land den oorlog niet alleen als onvermijdelijk, maar ook als wenschelijk beschouwden" en dat al het mogelijke werd gedaan om het Duitsche volk hiervan te overtuigen. Het eerste document dat in het Geelboek wordt gepubliceerd is een telegram van 17 Maart 1470 1913, waarin de Fransche gezant te Berlijn, Jules Cambon, den toestand nagaat, geboren door de nieuwe Duitsche legerwet en het antwoord van Frankrijk hierop, den driejarigen diensttijd. Wij zullen echter dit document laten rusten, maar ontleenen aan de publicatie in de eerste plaats een geheim rapport, dat de Fransche minister van oorlog Etienne van betrouwbare zijde had ontvangen en dat hij den minister van 1475 buitenlandsche zaken Jonnarts deed toekomen.

1475

Het rapport is in twee deelen gesplitst. Het eerste deel bevat algemeene beschouwingen over de versterking van het Duitsche leger.

1480

Het rapport is gedateerd 19 Maart 1913 en uit Berlijn verzonden, en merkt op dat de vermeerdering van het Duitsche leger in drie phases geschiedde:

I. De Algeciras-conferentie hief den laatsten twijfel op omtrent het bestaan van een entente tusschen Frankrijk, Engeland en Rusland. Wij hebben aan den anderen kant gezien dat Oostenrijk-Hongarije verplicht was strijdmachten te detacheeren tegen

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 december 1914

1485 Servië en Italië. Eindelijk was onze (d.w.z. de Duitsche) vloot op dat oogenblik niet voldoende sterk. Na afloop van het geschil, was dus het eerste wat moest gebeuren de versterking van onze kustverdediging en de vermeerdering van onze marine.

Op de Engelsche bedoeling om een expeditiemacht van 100.000 man naar het Continent te zenden, hadden wij te antwoorden door een betere formatie van reserves, die naar gelang van omstandigheden aan de kust zouden kunnen worden gebruikt en in onze

1490 versterkingen. Het was reeds duidelijk dat een groote inspanning noodzakelijk was. II. De Franschen lokten na de schending der Marokkaansche conventies, het Agadirincident uit. Op dat tijdstip maakten de vorderingen van het Fransche leger, het moreele herstel van de natie, de technische voordeelen op het gebied van de

1495 luchtvaart en op dat der mitrailleurs, een aanval op de Franschen minder gemakkelijk dan in de voorafgaande periode. Bovendien mocht een aanval van de Duitsche vloot worden verwacht. Deze moeilijke positie toonde de noodzakelijkheid van een vermeerdering van het leger. Deze vermeerdering werd van dat oogenblik af als een minimum beschouwd.

1500 III. De Balkan-oorlog zou ons in oorlog hebben kunnen brengen ter ondersteuning van onzen bondgenoot. De nieuwe toestand zuidelijk van Oostenrijk-Hongarije verminderde de waarde van de hulp, die deze bondgenoot ons zou kunnen verleenen. Aan den anderen kant had Frankrijk zich versterkt door een nieuwe loi des cadres (ter verbetering van de encadreering van het Fransche leger). Het was daarom noodig den datum waarop de

1505 nieuwe legerwet van kracht zou worden te vervroegen. De openbare meening wordt voorbereid op een verdere versterking van het actieve leger, die een eervollen vrede aan Duitschland zal verzekeren en de mogelijkheid van waarborging van zijn invloed in de zaken der wereld. De nieuwe legerwet en de aanvallende maatregelen, die zullen moeten volgen, zullen dat doel vrijwel verzekeren. Noch de belachelijke wraakkreten der Fransche jingo's, noch het Engelsche tandengeknars, noch de wilde gebaren der

1510 Slaven, zullen ons van ons doel afbrengen, dat is de versterking en uitbreiding van het Deutschtum over de geheele wereld. De Franschen mogen zich zoo sterk bewapenen als zij willen. Zij kunnen niet eensklaps hun bevolking vermeerderen. Het gebruik van een zwart leger op Europeesch gebied zal nog lang een droom blijven – een droom overigens, die alle schoonheid mist".

1515 Het tweede gedeelte van het geheime rapport bespreekt het doel en streven van onze (de Duitsche) nationale politiek en van het leger.

"Onze nieuwe legerwet is slechts een uitbreiding van de militaire opvoeding van het

1520 Duitsche volk [volk?]. Onze voorvaderen van 1813 brachten groote offers. Het is onze heilige plicht het zwaard te scherpen, dat in onze hand is gegeven en het gereed te houden, zoowel ter verdediging als tot vernietiging van den vijand. Het denkbeeld, dat onze bewapeningen een antwoord zijn op de oorlogstoerusting en de politiek van de Franschen moet het volk worden bijgebracht. Het volk moet worden gebracht tot de

1525 opvatting, dat een offensieve oorlog van onzen kant noodzakelijk is als wij de uittartingen van den tegenstander willen bestrijden. Wij moeten voorzichtig optreden om geen argwaan te wekken en om de crises te vermijden, die ons economisch leven zouden kunnen schaden. De zaken moeten zoo geleid worden, dat onder den diepen indruk van machtige bewapeningen, van aanzienlijke offers, van politieke spanning, het

1530 uitbreken van den oorlog (Losschlagen) beschouwd zal worden als een verademing, omdat er na lange jaren van vrede en voorspoed zouden volgen, zooals na 1780. De oorlog moet van financieel standpunt worden voorbereid. Veel is in deze richting te doen. De argwaan van onze financiers moet niet worden opgewekt, maar er zijn verschillende dingen, die niet verborgen kunnen blijven.

Over het lot van onze kolonies moet er geen vrees wezen. De definitieve uitkomst in

1535 Europa zal over haar lot beslissen. Aan den anderen kant moeten er onlusten worden uitgelokt in Noord-Afrika en in Rusland. Dat zal een middel zijn om de strijdkrachten van den tegenstander vast te houden. Het is daarom beslist noodig, dat we door goed gekozen agenten in aanraking komen met invloedrijke lieden in Egypte, Tunis, Algiers en Marokko, ten einde de noodige voorbereidingen te treffen in geval van een

1540 Europeeschen oorlog. Deze geheime bondgenooten zouden natuurlijk in tijd van oorlog openlijk erkend worden en bij het sluiten van den vrede moest hun het behoud der gewonnen voordeelen worden verzekerd. Deze desiderata kunnen vervuld worden. Een eerste poging, eenige jaren geleden gedaan, gaf ons de noodige aanraking. Ongelukkig zijn de toen verkregen relaties niet voldoende bevestigd. Of we willen of niet, we

1545 zullen tot zulke voorbereidingen onzen toevlucht moeten nemen om de campagne spoedig ten einde te brengen. Opstanden in oorlogstijd door politieke agenten uitgelokt vereischen zorgvuldige voorbereiding met materiele middelen. Zij moeten uitbreken tegelijk met de vernieling der communicatiemiddelen. Er moet een leider zijn, die zeker onder de godsdienstige of politieke hoofden is te vinden. De Egyptische school

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 december 1914

1550 is hiervoor vooral geschikt. Meer en meer verzamelen zich hier de intellectueelen van de Mohammedaansche wereld. Met alle mogelijke middelen moeten we zorgen sterk te zijn, zoodat we met krachtige inspanning onze vijanden in het Oosten en Westen kunnen vernietigen. Maar in den komenden Europeeschen oorlog moeten de kleine staten gedwongen worden ons te volgen of zij moeten bang worden gemaakt. In zekere
1555 omstandigheden zouden hun legers en vestingen vrij spoedig kunnen worden vermeesterd of geneutraliseerd (dit zou wellicht het geval zijn met België en Nederland) ten einde aldus onzen werkelijken vijand te beletten een operatiebasis tegen onzen flank te verkrijgen. In het noorden hebben we niets te vreezen van Denemarken of van de Scandinavische staten. Wij hebben te minder te vreezen, daar we in elk geval zouden
1560 zorgen voor de concentratie van een sterk leger in het noorden, dat elke slechte bedoeling van die zijde zou kunnen beantwoorden. In het ergste geval zou Denemarken door Engeland kunnen worden gedwongen zijn neutraliteit op te geven, maar tegen dien tijd zou de beslissing te land en ter zee reeds gevallen zijn.
Ons noordelijk leger, waarvan de kracht wellicht aanzienlijk zou kunnen worden
1565 *verhoogd door Nederlandsche troepen*, zou krachtig weerstand kunnen bieden aan elken aanval uit deze richting. In het Zuiden vormt Zwitserland een stevig bolwerk en wij kunnen er op rekenen, dat het zijn onzijdigheid jegens Frankrijk met kracht zal verdedigen en aldus die flank zal beschermen. Zooals boven gezegd, de toestand ten aanzien van de kleine staten aan onze noordwestelijke grens kan niet in hetzelfde licht worden beschouwd. Daar is de zaak voor ons van vitaal belang en het moet ons
1570 doel zijn het offensief hier dadelijk met groote overmacht te beginnen. Hiervoor zal het noodig zijn een groot leger te concentreeren, gevolgd door sterke machten van de landweer, dat de kleine staten zal dwingen met ons mee te doen of althans werkeloos te blijven, en dat hen zal verpletteren in geval van gewapend verzet. Indien deze
1575 staten genoopt zouden kunnen worden hun vestingstelsel zoo te organiseeren, dat een doeltreffende bescherming van onze flank werd verkregen, zou het plan tot invasie kunnen worden opgegeven. Maar het zou dan tevens noodig zijn, vooral wat België betreft, dat het leger zoo zou worden georganiseerd dat het ernstige waarborg zou geven van doeltreffend verzet. Indien echter aan den anderen, de defensieve
1580 organisatie van het land tegen ons zou worden gericht, hetgeen dus van voordeel zou zijn voor onzen westelijken tegenstander, zouden we België geen enkele waarborg kunnen geven voor de veiligheid van zijn neutraliteit. Er is hier dus een groot arbeidsveld voor onze diplomatie, om voor onze belangen in dat land te werken. De ontworpen plannen geven recht op de verwachting, dat het offensief onmiddellijk zal
1585 kunnen worden ondernomen, zoodra de concentratie van het leger van den Neder-Rijn is voltooid. Een ultimatum op korten termijn, onmiddellijk gevolgd door den inval, zou ons in staat stellen op voldoende wijze ons optreden van het standpunt van het volkenrecht te rechtvaardigen.
Dat zijn de plichten van ons leger. Zij eischen een groot effectief. Als de vijand
1590 ons aanvalt of als we hem willen onderwerpen, zullen we doen als onze broeders een eeuw geleden. De adelaar zal zijn vlucht nemen en den vijand hem grijpend in de scherpe klauwen, onschadelijk maken. Wij zullen dan bedenken, dat de provincies van het oude Deutsche Rijk, het graafschap Bourgondië en een groot deel van Lotharingen, nog in handen zijn van de Franschen, dat duizenden van onze Deutsche broeders in de
1595 Oostzee-provincies zuchten onder het juk van den Slaaf. Het is een zaak van nationaal belang aan Duitschland terug te geven, wat het vroeger heeft bezeten."

Op 6 Mei 1913 zond de Fransche ambassadeur Cambon een schrijven aan minister Pichon, waarin hij verklaart, dat het gevaar voor oorlog zeer ernstig was geweest en dat ook
1600 nu, gelijk in 1911, het leger last had gekregen, zich gereed te houden. Belangwekkend is ook een rapport van 30 Juli 1913 aan minister Pichon over de Deutsche stemmingen en meeningen, waarin over de oorlogsbegeerte van enkele partijen, jonkers en bourgeoisie der hogere kringen, georganiseerd in de conservatieve en nationaal-liberale partijen, wordt gesproken, over den invloed van de fabrikanten van
1605 oorlogsmaterieel, van verschillende groote kooplieden en bankiers, enz. Maar wij kunnen niet het geheele geelboek hier weergeven en bepalen ons dus nu nog tot het verslag over een onderhoud dat keizer Wilhelm en koning Albert van België in November 1913 hadden. Dit verslag is van den Franschen gezant, Jules Cambon, die op 22 November 1913 naar Parijs meldde:
1610 "Ik heb van volkomen betrouwbare zijde een mededeeling ontvangen over een onderhoud tusschen den Keizer en den Koning der Belgen, in tegenwoordigheid van den chef van den generalen staf, generaal Von Moltke, dat ongeveer veertien dagen geleden plaats, had – een onderhoud dat op koning Albert diepen indruk moeten hebben gemaakt. Ik ben over dien gewekten indruk volstrekt niet verbaasd, daar hij overeenkomt met dien
1615 welken ik eenigen tijd geleden kreeg. De vijandschap tegen ons blijkt scherper en de

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 december 1914

- Keizer is niet meer een aanhanger van den vrede. Wie tot dusver met den Keizer sprak, dacht evenals ieder ander, dat Wilhelm II, wiens persoonlijke invloed in vele critieke omstandigheden ten gunste van het behoud van den vrede werd geoefend, nog diezelfde opvattingen koesterde. Thans echter schijnt hij, volslagen veranderd. De
- 1620 Deutsche keizer is niet langer de kampioen van den vrede tegen de oorlogszuchtige neigingen van zekere Deutsche partijen. Wilhelm II is er toe gebracht te denken dat oorlog met Frankrijk onvermijdelijk is en dat die te eeniger tijd zal komen. De Keizer, dat behoeft zeker niet te worden gezegd, gelooft in de overweldigende meerderheid van het Deutsche leger en in zijn gewaarborgd succes. Generaal Von Moltke
- 1625 sprak in juist denzelfden geest als zijn soeverein. Hij verklaarde ook, dat oorlog noodzakelijk en onvermijdelijk was, maar hij was nog zekerder van succes. "Want", zoo zeide hij tot den koning, "ditmaal moeten we er een eind aan maken (celle fois il faut en finiz) en uw majesteit kan nauwelijks twijfelen aan de onweerstaanbare geestdrift die op dien dag het geheele Deutsche volk zal meesleepen."
- 1630 De Koning der Belgen protesteerde dat men door aldus de bedoelingen der Fransche regeering voor te stellen dwaalde en zich liet misleiden omtrent de gevoelens van de Fransche natie door de betoogingen van enkele heethoofden, of gewetenlooze intriganten.
- De Keizer en de chef van den generalen staf bleven niettemin bij hun opvatting.
- 1635 Gedurende dit gesprek scheen de Keizer overwerkt en geprikkeld. Nu de jaren ook op Wilhelm II gaan drukken, krijgen de familietradities, de reactionnaire gevoelens van het hof, vooral het ongeduld der soldaten, meer en meer invloed op zijn geest. Misschien gevoelt hij een soort jaloesie op de populariteit van zijn zoon, die de hartstochten der Pan-Germanen vleit en wellicht ook meent hij dat de positie van het
- 1640 Rijk in de wereld niet in overeenstemming is met zijn macht. Misschien ook dat het antwoord van Frankrijk op de laatste vermeerdering van het Deutsche leger, die ten doel had de Deutsche overmacht te bevestigen, bijdraagt tot de bittere stemming, want wat men ook moge zeggen, men gevoelt hier, dat de Duitschers niet meer kunnen doen. Men zal willen weten wat echter [achter?] dit onderhoud stak. De keizer en de chef
- 1645 van den staf zullen wel bedoeld hebben, indruk te maken op den koning der Belgen, hem er toe te brengen zich niet te verzetten als het conflict met ons mocht uitbreken. Misschien ook was het de bedoeling België minder vijandig te stemmen jegens zekere beginselen ten aanzien van den Belgischen Congo. Maar deze veronderstelling lijkt nu niet waarschijnlijk, daar generaal von Moltke aan het gesprek deelnam. De heer Jules
- 1650 Cambon merkt op, dat de mededeelingen omtrent dit gesprek in elk geval toont, dat de toestand ernstig is en dat "wij ons kruit moeten droog houden". (Ongecorrigeerd.)